

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь «Магістр»

на тему: «**МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ
ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ
ГОСПОДАРСТВІ xxxxxx ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**»

Виконав: студент II курсу, групи Оп-61

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

ФОРКУЦА МАКСИМ АНДРІЙОВИЧ

(прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент ЖИДОВСЬКА Н.М.

Рецензент: xxxxxxx

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)
д.е.н., проф. Гнатишин Л.Б.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)
« ____ » _____ 20 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студенту

ФОРКУЦІ МАКСИМУ АНДРІЙОВИЧУ
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: «МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ХХХХХХ ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ».

Керівник роботи: ЖИДОВСЬКА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА, к.е.н, доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по університету від «16» жовтня 2024 року № 740/К-С

2. Термін здачі студентом кваліфікаційної роботи 10 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність за результатами діяльності сільськогосподарського підприємства, методичні рекомендації, наукові праці, періодичні видання, інтернет-ресурси.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

ВСТУП

I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Виробничі запаси як ключовий фактор процесу виробництва, їх класифікація та оцінка

1.2. Нормативне та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів

1.3. Методологічна складова дослідження

II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Оцінка операційної діяльності фермерського господарства хххххх Львівської області

2.2. Аналіз показників наявності, складу, та ефективність використання виробничих запасів

2.3. Організація обліку виробничих запасів на складі

2.4. Бухгалтерський облік виробничих запасів в сучасних умовах господарювання

2.5. Особливості контролю зберігання та використання виробничих запасів

ІІІ. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

3.1. Механізм оптимізації обліку виробничих запасів на підприємстві

3.2. Інноваційні технології в автоматизації обліку і контролю запасів підприємства

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, схеми, рисунки

6. Дата видачі завдання «30» травня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	30.05.24- 30.06.24 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	01.07.24 – 31.07.24 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	01.08.24 – 30.09.24 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику роботи; виправлення його зауважень; здача роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	01.10.24 – 15.11.24 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (проходження плагіату; написання доповіді й погодження її з керівником роботи; виправлення зауважень у графічній частині).	16.11.24– 10.12.24 р.

Студент _____
(підпис)

ФОРКУЦА М.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

ЖИДОВСЬКА Н.М.
(прізвище та ініціал)

УДК 657.1:658

81 с. текстової частини, 9 рисунків, 19 таблиць, 44 позиції літературних джерел, додатки.

«Методично - організаційні особливості обліку та контролю виробничих запасів у фермерському господарстві хххххх Львівського району Львівської області».

Форкуца М.А. – Магістерська робота. Кафедра обліку та оподаткування – Дубляни, ЛНУП, 2024.

В першому розділі розглянуто теоретичні та емпіричні основи обліку і контролю виробничих запасів, наведено класифікацію виробничих запасів та визначено місце їх в обліку. Наведено економіко-правовий аналіз нормативної бази та літературних джерел стосовно обліку і контролю виробничих запасів, подано методику дослідження.

В другому розділі досліджено організаційно-методичні концепції обліку виробничих запасів в ФГ хххххх Львівського району Львівської області, організацію складського обліку, особливості контролю зберігання та використання виробничих запасів.

В третьому запропоновано заходи із удосконалення організації бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів з використанням організаційних і методичних процедур класифікації та оцінки виробничих запасів, застосування яких сприятиме підвищенню ефективності їх зберігання та витрачання в нових умовах господарювання.

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні та емпіричні основи обліку і контролю виробничих запасів в умовах реформування бухгалтерського обліку та стрімкого розвитку економіки. Досліджено організаційно-методичні концепції обліку виробничих запасів в ФГ хххххх Львівського району Львівської області, організацію складського обліку, особливості контролю зберігання та використання виробничих запасів.

Запропоновано заходи із удосконалення організації бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів з використання організаційних і методичних процедур класифікації та оцінки виробничих запасів, застосування яких сприятиме підвищенню ефективності їх зберігання та витрачання в нових умовах господарювання.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, фермерське господарство, виробничі запаси, бухгалтерський облік, складський облік, бухгалтерські рахунки, контроль, автоматизація.

SUMMARY

The qualification work examines the theoretical and empirical foundations of accounting and control of production stocks in the context of accounting reform and rapid economic development. The organizational and methodological concepts of accounting for production stocks in the Farm «Zagiryanske» of the Lviv region, the organization of warehouse accounting, and the features of control over the storage and use of production stocks are studied.

Measures are proposed to improve the organization of accounting and control of production stocks using organizational and methodological procedures for classifying and evaluating production stocks, the application of which will contribute to increasing the efficiency of their storage and use in new economic conditions.

Key words: agricultural enterprise, farm, production inventories, accounting, warehouse accounting, accounting accounts, control, automation.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	9
1.1. Виробничі запаси як ключовий фактор процесу виробництва, їх класифікація та оцінка.....	9
1.2. Нормативне та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів	19
1.3. Методологічна складова дослідження.....	24
II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	28
2.1. Оцінка операційної діяльності фермерського господарства хххххх Львівської області.....	28
2.2. Аналіз показників наявності, складу, та ефективність використання виробничих запасів.....	34
2.3. Організація обліку виробничих запасів на складі.....	38
2.4. Бухгалтерський облік виробничих запасів в сучасних умовах господарування.....	44
2.5. Особливості контролю зберігання та використання виробничих запасів.....	55
III. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	61
3.1. Механізм оптимізації обліку виробничих запасів на підприємстві.....	61
3.2. Інноваційні технології в автоматизації обліку і контролю запасів підприємства.....	66
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. За сучасних умов господарювання, стрімкого і продуктивного розвитку підприємств та зростання їх виробничого потенціалу потребує створення якісно нової системи управління матеріальними ресурсами і в першу чергу запасами. Це зумовлює необхідність удосконалення організації та методики обліку запасів підприємства та забезпечення відповідності до вимог ринкової інфраструктури.

Проблеми обліку виробничих запасів в умовах реформування економіки набувають особливої актуальності в зв'язку з потребою отримання точної і достовірної інформації. Система їх обліку, яка склалася роками, не задовольняє вимогам ринку, оскільки умови функціонування значно розширюють коло операцій, що стосуються запасів.

Важливе практичне значення та виробничу спрямованість мають питання аналізу забезпечення та використання запасів на підприємствах (у виробництві) оскільки повне забезпечення виробничими запасами та їх ефективне використання є передумовою подальшого розвитку виробництва на підприємствах. Крім самого обліку важливе значення має питання перевірки, тобто контролю запасів на підприємстві. Відсутність єдиної методичної основи та аспектів оптимізації призвели до схоластичного підходу в розвитку облікової системи, в тому числі й виробничих запасів.

Питання обліку та контролю виробничих запасів досліджувались у працях відомих вітчизняних вчених, таких як Ф. Ф. Бутинець, П.П. Гарасим, С. Ф. Голов, Л.В. Гуцаленко, Л.П. Кулаковська, В.С. Лень, М.Ф. Огійчук, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Н. М. Ткаченко та ін., які досліджували питання удосконалення саме їх фінансового обліку. Однак, нині підприємства все частіше впроваджують у свою діяльність управлінський облік і тому питання вдосконалення обліку і контролю виробничих запасів є актуальними і потребують детального дослідження.

Метою дослідження є виявлення передумов, теоретичне та практичне дослідження організації, методики обліку та контролю виробничих запасів, раціональна організація використання товарно-матеріальних цінностей на підприємстві та надання дієвих рішень щодо їх вдосконалення.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку і вирішення наступних наукових та практичних **завдань**:

- розглянути сутність, класифікацію та методи оцінки виробничих запасів з урахуванням галузевих особливостей сільськогосподарського підприємства;
- дослідити нормативно-правову базу, що регулює питання обліку і контролю виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах та охарактеризувати методику дослідження, яка використовується при написанні кваліфікаційної роботи;
- провести організаційно – економічну характеристику ФГ xxxxxx Львівської області;
- проаналізувати організаційний аспект та діючу систему бухгалтерського обліку на підприємстві як одного із видів інформаційного забезпечення економічного аналізу виробничих запасів;
- дослідити методику контролю виробничих запасів на підприємстві;
- визначити основні напрямки вдосконалення обліку і контролю виробничих запасів для підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції.

Об'єктом дослідження є господарські операції і процеси, пов'язані із наявністю і рухом виробничих запасів у фермерському господарстві (ФГ) xxxxxx Львівської області.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти обліку і контролю виробничих запасів на підприємстві.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувались такі методи: діалектичний метод пізнання та

теоретичного узагальнення, групування та статистичних порівнянь, аналізу і синтезу, абстрактно-логічний, індукції та дедукції, графічний і табличний, комплексно-системний підхід, методи бухгалтерського обліку.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у вдосконаленні організації бухгалтерського обліку та контролю, розробці організаційних і методичних процедур класифікації та оцінки виробничих запасів, застосування яких сприятиме підвищенню ефективності їх зберігання та витрачання в нових умовах господарювання.

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі, нормативно-правові акти України, методичні рекомендації з питань обліку, аналізу та контролю виробничих запасів в сфері національної економіки, наукові праці вітчизняних вчених-економістів, матеріали конференцій, статистичні джерела (фінансова, податкова й статистична звітність ФГ хххххх Львівського району Львівської області), Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Виробничі запаси як ключовий фактор процесу виробництва, їх класифікація та оцінка

В обліковій літературі можна зустріти багато різних понять, пов'язаних із запасами, проте, слід враховувати, що кожна з них має самостійне значення та власне тлумачення.

У навчальній літературі часто застосовується поняття «виробничі запаси», замінене поняттям «матеріали». Деякі автори при визначенні поняття матеріальних оборотних активів застосовують термін «цінності». Однак, поняття «цінність» є описовою категорією, ознакою, якісним або критеріальним показником, що характеризує запаси як економічні елементи, які мають користь для їх власника і можуть принести йому економічні вигоди.

Запаси — це матеріальні ресурси (засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності), необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, які зберігаються на складах або в інших місцях з метою їх наступного використання. [23]

У бухгалтерському словнику даються такі визначення виробничих запасів:

- а) це сукупність всіх матеріалів, які має підприємство;
- б) це придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві;
- в) це частина оборотних засобів на підприємстві, ще не залучених до процесу виробництва і таких, що не надійшли на робочі місця;
- г) це матеріальні елементи виробництва, які одноразово та повністю переносять свою вартість на новостворений продукт.

Запаси з точки зору фінансів підприємства - це активи, які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу отриманого продукту виробництва; утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг.

Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності встановлено П(С)БО 9 «Запаси», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 та Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 р. № 2. [31,17]

Запаси визнаються підприємством за таких умов (рис.1.1):

Рис.1.1. Критерії визнання виробничих запасів

Відповідно до п.4 П(С)БО 9 «Запаси» запаси - активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

- утримуються для споживання при виробництві продукції, виконання робіт і наданні послуг, а також при керуванні підприємством.

Норми П(С)БО 9 «Запаси» не поширюються на такі запаси: [31]

1. незавершені роботи за будівельними контрактами, включаючи контракти з надання послуг, що безпосередньо пов'язані з ними;
2. фінансові активи (цінні папери, що утримуються з метою продажу тощо);
3. молодняк тварин і тварин на відгодівлі, продукцію сільського і лісового господарства, корисні копалини, якщо вони оцінюються за чистою вартістю реалізації відповідно до інших положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 детально регламентує загальні засади організації бухгалтерського обліку запасів і в принципі повному вирішує питання визначення та обліку первісної (балансової) вартості виробничих запасів та товарів, що сприятиме об'єктивному відображенню в бухгалтерському обліку фактичної собівартості використаних виробничих запасів і реалізованих товарів, точному визначенню фінансових результатів господарсько-фінансової діяльності підприємств.

Запаси для кожного підприємства – це також активи, які утримуються для продажу за умови звичайної господарської діяльності (товари); які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, (незавершене виробництво); утримуються для використання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг (сировина, матеріали тощо). [9]

При виробництві продукції використовують вже виробничі запаси. Виробничі запаси – це придбані або самостійно виготовлені запаси, що підлягають подальшій переробці на підприємстві або утримуються для іншого споживання у ході нормального операційного циклу.

Забезпечення запасів здійснюють такими методами:

- 1) через систему матеріальної відповідальності — укладанням договорів із працівниками, які мають доступ до оформлення документів про рух матеріальних цінностей (зберігання);
- 2) документальне оформлення всіх операцій руху матеріальних цінностей (прийняття, відпуск, списання);
- 3) затвердження окремим наказом посадового списку осіб, що мають право підписувати документи з прийняття, відпуску та списання матеріальних цінностей;
- 4) налагодження складського господарства;
- 5) проведення інвентаризації (вибіркової та суцільної).

Класифікація кожного явища є дуже важливою ланкою, оскільки від її правильності буде залежати і правильність використання цього явища. Основоположна класифікація запасів закладена в законодавстві, а саме Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 листопада 1999 р. № 291, по об'єктах, що обліковуються на рахунку 20 «Виробничі запаси». [27]

В загальному сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення віднесено законодавством до оборотних засобів.

В окрему групу виділяють оборотні малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року.

Запаси відносяться до складу оборотних активів, тому що можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу. Оборотні засоби є фінансово-економічною категорією, яка впливає з існування товарно-грошових відносин, дії закону вартості та організації діяльності підприємства.

Для обліку виробничих запасів в умовах реформування економіки набуває особливої актуальності класифікація у зв'язку з потребою отримати точної і достовірної інформації.

Чітко сформована класифікація запасів на підприємстві допомагає зменшити об'єм аналітичної інформації, що суттєво вплине на роботу бухгалтерської служби.

Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація. Запаси можна класифікувати за наступними ознаками (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Характеристика основних видів запасів підприємства

№ з/п	Класифікаційні групи запасів	Вид запасів	Характеристика
1	За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками
		Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи при сезонному транспортуванні
2	За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
		У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки
		В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу, але ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
3	За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперервної роботи підприємства
		Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
4	За наявністю на початок і кінець звітного періоду	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду
		Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
5	Відносно до балансу	Балансові	Є власністю підприємства і відображаються в балансі
		Позабалансові	Не належать підприємству, і знаходяться у нього через певні обставини
6	За ступенем ліквідності	Ліквідні (неліквідні)	Виробничі та товарні запаси, що легко(важко) перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
7	За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на даному підприємстві
		Вторинні	Матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві (відходи виробництва та споживання продукції)

Продовження табл. 1.1.

8	За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
		Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві
9	За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
		У сфері обігу	Запаси, що знаходяться у сфері обігу (готова продукція, товари)
		У невиробничій сфері	Запаси, що не використовуються у виробництві
10	За структурою і складом	Запаси виробничі	Запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, напівфабрикатів власного виробництва, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, палива, запчастин, тари і тарних матеріалів, МШП
		Запаси незавершеного виробництва	Частина продукції, що не пройшла всіх стадій обробки та не прийнята відділом технічного контролю (ВТК) (предмети праці)
		Запаси готової продукції	Продукція, закінчена виробництвом, що прийнята ВТК і знаходиться на складі (продукти праці)
		Запаси товарні	Товари, що знаходяться у сфері обігу, а також продукція, що знаходиться в дорозі(продукти праці)

Оцінка запасів безпосередньо пов'язана з визначенням вартості продукції. У бухгалтерському обліку оцінка запасів можлива за різною вартістю.

Виходячи з цього оцінка запасів на підприємстві, враховуючи вимоги П(С)БО 9 «Запаси», здійснюється на трьох етапах їх руху: при надходженні запасів; при вибутті запасів; на дату складання балансу (рис.1.2). [31]

Згідно з П(С)БО 9 з метою збереження об'єктивності оцінки запасів в умовах цінової нестабільності запаси відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за найменшою з оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Первісна вартість визначається для наступних видів запасів:

- ❖ запаси, що придбані за плату;
- ❖ виготовляються власними силами підприємства;
- ❖ запаси, котрі придбані в результаті обміну на подібні;
- ❖ запаси, котрі придбані в результаті обміну на неподібні;

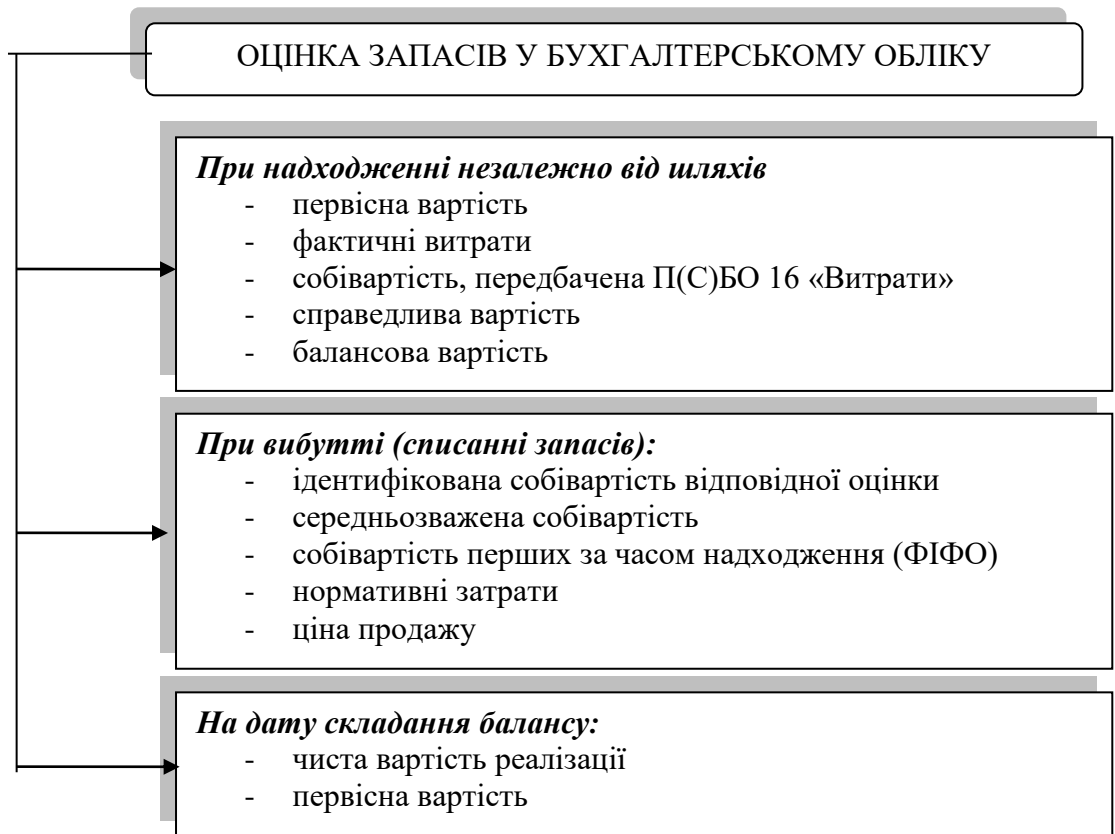

Рис.1.2. Оцінка запасів у бухгалтерському обліку

- ❖ внесені до статутного капіталу підприємства;
- ❖ одержаних підприємством безоплатно;
- ❖ надлишки запасів, виявлені в процесі інвентаризації.

Процес формування первісної вартості при надходженні запасів наведено в таблиці 1.2.

Чиста вартість реалізації - це сума, яка очікується при реалізації в умовах звичайної діяльності за вирахуванням ймовірних витрат на завершення виробництва запасів і їх реалізацію. Це означає, що чиста вартість реалізації відповідає ринковій вартості запасів за мінусом витрат, яких підприємство зазнає, у процесі підготовки їх до реалізації, а також безпосередньо при реалізації. Чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів шляхом вирахування з очікуваної ціни реалізації очікуваних витрат на завершення виробництва та збут.

Таблиця 1.2

Формування первісної вартості при надходженні запасів

Операції з надходження запасів	Формування первісної вартості
Запаси, придбані за плату	Включає витрати: суми, які сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю); суми, котрі сплачуються за інформаційні, посередницькі та інші подібні послуги у зв'язку з пошуком і придбанням запасів; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, котрі не відшкодовуються підприємству; затрати і на заготівлю, і вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів і до місця їх використання; інші витрати, котрі безпосередньо пов'язані із придбанням запасів та доведенням їх до стану, в котрому вони придатні і для використання у запланованих цілях.
Запаси, котрі виготовлені власними силами	Визнається собівартість виробництва, котас визначається за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(с)БО) 16 «Витрати»
Запаси, отримання яких є внесоком до статутного капіталу	Первісною вартістю запасів, котрі внесені до статутного капіталу господарства, визначається погоджена засновниками (учасниками) підприємства та їх справедлива вартість. Справедлива вартість визначається відповідно із П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»
Запаси, які одержані безоплатно	Первісною вартістю запасів, що є одержані підприємством безоплатно, визначається і їх справедлива вартість.
Запаси, котрі придбані в результаті обміну на подібні	Первісна вартість одиниці запасів, котрі придбані у результаті обміну на подібні запаси, рівне балансовій вартості переданих запасів. Коли балансова вартість переданих запасів перевищує і їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів буде їх справедлива вартість.
Запаси, котрі придбані в результаті обміну на неподібні	Первісна вартість запасів, котрі придбані в обмін (на неподібні запаси, рівне справедливій вартості переданих запасів, які збільшені (зменшені) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, котра була передана (отримана) в процесі обміну.
Надлишки запасів, виявлені в процесі інвентаризації	Чиста вартість реалізації або оцінки можливого використання визначаються шляхом зменшення очікуваної ціни продажу і на можливі витрати і на завершення виробництва чи збут продукції.

Справедлива вартість - сума, на яку можна обміняти активи або погасити зобов'язання за операцією між поінформованими зацікавленими сторонами.

Дуже важливе значення має оцінка запасів при їх вибутті, оскільки саме тут виникають проблеми обрання варіанту, з урахуванням впливу оцінки на

вартість продукції, що виготовляється, ціну готової продукції, попит споживачів і розмір прибутку, одержаного від реалізації продукції.

При відпуску запасів у виробництво, продажу та іншого вибутті згідно з п.16 П(С)БО 9 їх оцінка здійснюється за одним з наступних методів: [31]

- ідентифікаційної собівартості відповідної одиниці продукції;
- середньозваженої собівартості;
- за собівартістю перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних витрат;
- ціни продажу.

Метод ідентифікаційної собівартості відповідної одиниці продукції застосовується при списанні запасів, які не підлягають заміні іншими запасами, що є на підприємстві. Або запасів, які відпускаються для виконання спеціальних замовлень і проектів.

Метод середньозваженої собівартості застосовується окремо для кожної сукупності взятих на облік запасів, однакових за призначенням і споживчими характеристиками. Алгоритм розрахунку середньої вартості одиниці запасу протягом періоду визначається залежно від методу, що застосовується для обліку запасів. Недоліком вказаного методу є складність визначення середньої ціни в умовах, коли виробничі запаси надходять або витрачаються щоденно.

Перевага методу оцінки за середньозваженою собівартістю полягає у тому, що оцінку вартості відпущених запасів та їх залишків можна отримати одразу в момент здійснення операції, що дає об'єктивну інформацію про вартість запасів і практично не дозволяє здійснювати маніпуляції з цифрами. Але це досягається за рахунок досить великого обсягу роботи. Крім того, оцінка залишків матеріалів і собівартості готової продукції не є абсолютно об'єктивною.

Метод ФІФО (першим відпускаються запаси, що надійшли раніше) базується на хронології надходження, тобто на припущенні, що одиниці запасів, які були придбані першими, продаються чи використовуються

першими, що запобігає їх псуванню, а також, що грошова одиниця є стабільною.

Перевага методу ФІФО полягає в його простоті, систематичності та об'єктивності, завдяки використанню цього методу не допускається маніпулювання даними в сторону штучного завищення або заниження вартості запасів, тобто сприяє запобіганню можливості маніпулювання прибутком, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка приблизно співпадає з поточною ринковою вартістю.

Оцінка за нормативними витратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до фактичних, норми затрат і ціни повинні регулярно у нормативній базі перевірятися і переглядатися.

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки.

Вибір оптимального методу оцінки запасів сприяє збільшенню оборотних коштів, залученню інвестицій, що в підсумку дає можливість отримати більші прибутки та покращити фінансовий стан підприємства.

Суть і застосування висвітлених методів оцінки вибуття виробничих запасів подано в П(с)БО № 9 «Запаси» [31].

П(с)БО №9 визначає оцінку запасів на дату балансу, а саме:

- ❖ запаси відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації;
- ❖ запаси відображаються за чистою вартістю реалізації, якщо на дату балансу їх ціна знизилась або вони зіпсовані, застарілі, або іншим чином втратили первісну очікувану вигоду;

❖ чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів вирахувати з очікуваної ціни продажу, очікуваних витрат на завершення виробництва і збут.

Отже, кожен з методів оцінки матеріальних запасів має вплив на кінцеві фінансові результати.

1.2. Нормативне та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів

Організацію обліку і контролю виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах необхідно вести відповідно до діючих законодавчих актів та нормативних документів. Охарактеризуємо їх основні положення.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.08.1999р. № 996-XIV: [35]

➤ визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні;

➤ визначає, що для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка.

➤ визначено, що керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (зі змінами і доповненнями) від від 16.10.2012 № 5463-VI: [26]

➤ розкриває основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, правові та організаційні засади.

Податковий Кодекс, затверджений Наказом Кабінетом Міністрів України від 01.01.2011 р. № 2755–VI: [28]

➤ регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування.

➤ згідно п. 138.8.1 статті до складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу виготовленого товару, виконаної роботи, наданої послуги, придбаних напівфабрикатів та комплектувальних виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Прямі матеріальні витрати зменшуються на вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва, які оцінюються у порядку, визначеному в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (для підприємств, що знаходяться на загальній формі оподаткування).

НП(С)БО 1 – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73: [21]

➤ визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.

➤ показує вартість запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу.

П(С)БО 9 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.99 р. № 246: [31]

➤ визначає загальні положення про щодо термінів запасів, визнання та первісна оцінка запасів, оцінка вибуття запасів, оцінка запасів на дату балансу, розкриття інформації про запаси в примітках до фінзвітності.

П(С)БО 16 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.99 р. № 318: [30]

➤ роз'яснює те, що до складу елемента «Матеріальні затрати» включається вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва): сировини й основних матеріалів; купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів; палива й енергії; будівельних матеріалів; запасних частин; тари; допоміжних та інших матеріалів.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування № 291 від 30.11.1999 р. (із змінами та доповненнями): [27]

➤ рахунки 2 класу призначені для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству предметів праці, що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві і для господарських потреб, а також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів;

➤ рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва.

Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 р. № 879: [29]

➤ при інвентаризації товарно-матеріальних цінностей їх переважування, обмір, підрахунок проводиться у порядку розміщення цінностей у даному приміщенні, не допускаючи безладного переходу комісії від одного виду цінностей до іншого.

Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995р. № 88: [32]

➤ встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, облікових реєстрів, бухгалтерської звітності підприємства, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями, незалежно від форм власності.

Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей від 22.01.1996р. № 116: [34]

➤ встановлює механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей.

Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств від 04.06.2009 р. № 390: [16]

➤ вказують, що дані про наявність і рух матеріальних цінностей в грошовому виразі за місцями зберігання (матеріально-відповідальними особами) узагальнюються за місяць в розрізі синтетичних рахунків (субрахунків) в Журналі-ордері № 5 А с.-г., який об'єднано з відомістю.

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007р. № 2 (із змінами і доповненнями): [17]

- чітко окреслюють умови визнання та оцінки запасів;
- подано характеристику документального оформлення операцій руху запасів;
- висвітлено облік і контроль наявності та руху запасів в місцях їх зберігання та у виробництві
- подано приклади визначення чистої вартості реалізації запасів та розрахунку вартості вибуття запасів за методами оцінки вибуття запасів, а також типову кореспонденцію рахунків обліку операцій із запасами.

Огляд літературного забезпечення щодо обліку та контролю виробничих запасів подано нижче.

Бондаренко Н. вказує, що організація бухгалтерського обліку на підприємствах будь-якої сфери економіки має істотний вплив на достовірність показників звітності, податкових розрахунків та аналізу критеріїв результативності діяльності підприємств та організацій. Тому керівництво підприємства повинно вести цілеспрямовану діяльність зі створення, постійного упорядкування й удосконалювання системи обліку з метою забезпечення інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів. [4]

Автор Гамова О. В. зазначає, що необхідними передумовами обліку запасів є:

- 1) раціональна організація складського господарства;
- 2) розробка номенклатури запасів;
- 3) наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- 4) правильне групування запасів;
- 5) розробка норм витрачання запасів. [7]

Не існує найкращого методу, який можна було б застосовувати у всіх ситуаціях, адже кожний метод має свої недоліки та переваги. Ефективність використання конкретного методу оцінки запасів залежить від сформованих на підприємстві договірних зв'язків з постачальниками, своєчасності і ритмічності забезпечення виробництва необхідними матеріалами та інших факторів, які впливають на показники діяльності суб'єкта господарювання, зазначила Овчарик З. [23]

Велику увагу в своїх працях Польова Т. приділяє інвентаризації, так як інвентаризація – перевірка і документальне підтвердження наявності та стану матеріальних та інших цінностей, звірка фактичної наявності з даними бухгалтерського обліку, врегулювання виявлених різниць та відображення результатів інвентаризації в обліку. [33]

Незважаючи на великий внесок учених у розвиток науки і практики з обліку і контролю виробничих запасів - ділянки, яку ми досліджуємо в роботі, залишається багато питань методичного та організаційного характеру, які потребують негайного вирішення.

1.3. Методологічна складова дослідження

Організація бухгалтерського обліку як вид діяльності та складова науки про бухгалтерський облік виникла на перетині останньої та науки про організацію і управління діяльністю економічної одиниці. Незважаючи на певну підпорядкованість зазначеним напрямкам економічного вчення, організація бухгалтерського обліку має свою методику, методологію та метод (рис. 1.3).

Загалом метод розуміють як сукупність прийомів, за допомогою яких досліджується той чи інший предмет. Організація бухгалтерського обліку, як і всі науки, застосовує загальнонаукові методи та прийоми пізнання:

- ❖ *Аналіз* — це такий метод міркувань, який полягає в опосередкованому чи безпосередньому розчленуванні предмета для якомога докладнішого його вивчення.

- ❖ *Синтез* – противага аналізу.

- ❖ *Індукція* являє собою такий метод міркувань, згідно з яким загальний висновок про характеристику сукупності формується на підставі вивчення характеристик окремих її складових.

- ❖ *Дедукція* (вона, у свою чергу, утворює з індукцією паралель типу «аналіз-синтез») означає дослідження сукупності в цілому, з подальшим перенесенням здобутих характеристик і ознак сукупності на окремі її складові.

- ❖ *Аналогія* є таким методом мислення, згідно з яким пізнання одного предмета здійснюється на підставі його схожості з іншим предметом вивчення.

- ❖ *Конкретизація* — метод, обернений до абстрагування.

- ❖ *Моделювання* полягає в тому, що предмет чи об'єкти дослідження замінюються деякою абстрактною схемою — моделлю, яка базується на основних характеристиках фактичного матеріалу.

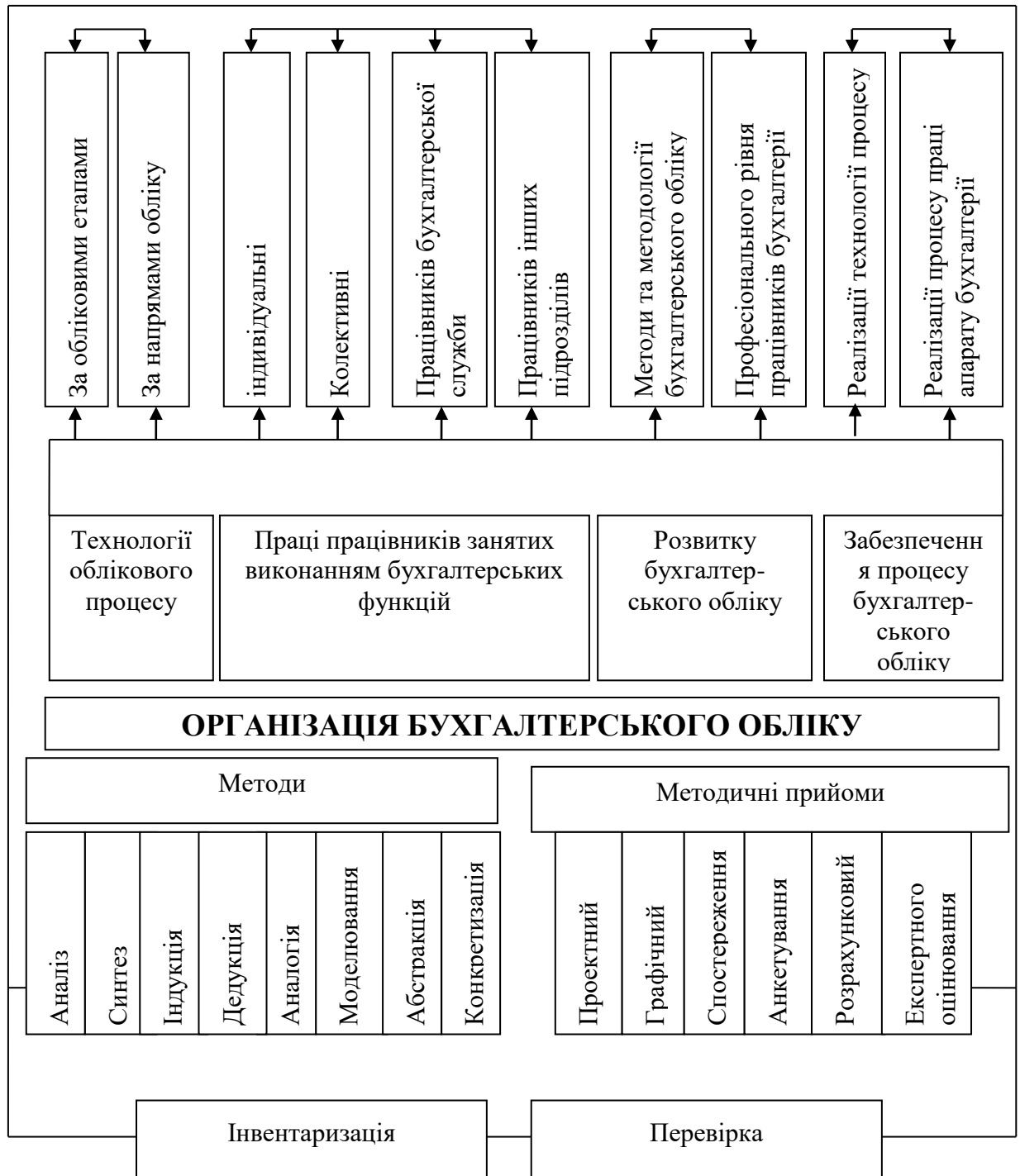

Рис. 1.3. Поле впливу базових основ організації бухгалтерського обліку на її об'єкти*

* Джерело: розробка автора

❖ *Абстрагування* означає розгляд загальних, істотних характеристик, застосовуваних у процесі подальшого дослідження.

Раціональна організація бухгалтерського обліку та контролю передбачає додержання системного підходу, цілісності, всебічності, субординації, динамічності, випереджувального відображення, системотвірних відносин окремих частин і елементів та інших принципів на основі вище вказаних методів.

Методика фінансового аналізу включає три блоки: аналіз фінансового стану, аналіз фінансових результатів та аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

До основних *методів фінансового аналізу* відносять горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний, аналіз відносних показників та трендовий.

До *методів бухгалтерського обліку*, які використовувалися при написанні роботи належать наступні:

Документація являє собою відображення господарських операцій у визначених носіях інформації - на паперових бланках або технічних носіях (магнітних стрічках, магнітних дисках, перфострічках, дискетах); це письмове свідчення про здійснення господарської операції, що надає юридичної сили даним бухгалтерського обліку.

Рахунки (бухгалтерські) - призначені для обліку наявності і руху господарських засобів, коштів та їх джерел.

Подвійний запис - це принцип тотожного відображення господарських операцій на рахунках, що зумовлює рівність оборотів по дебету і кредиту кореспондуючих рахунків.

Оцінка - це відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику з метою узагальнення їх в цілому по підприємству.

Бухгалтерський баланс - це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає його активи, зобов'язання і власний капітал на певну дату.

Бухгалтерська фінансова звітність - це система взаємопов'язаних і взаємозумовлених показників, що відображують господарсько-фінансову

діяльність підприємства, організації, установи за визначений період і є завершальним етапом бухгалтерського обліку. [2]

Методи контролю, які ми використовували при проведенні наукового дослідження:

Інвентаризація - це спосіб перевірки в натурі наявності товарно - матеріальних цінностей і грошових коштів шляхом перерахування, зважування, обміну й оцінки всіх залишків господарських засобів і порівняння з даними бухгалтерського обліку.

Перевірка – це обстеження і вивчення окремих ділянок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій або їхніх підрозділів, для з'ясування реальності виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, повноти відображення в обліку об'єкта контролю. Результати перевірки оформлюються службовою запискою.

Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувались такі методи: діалектичний метод пізнання та теоретичного узагальнення – для комплексного дослідження питань, бухгалтерського обліку виробничих запасів; групування та статистичних порівнянь – для оцінки стану оборотності запасів сільськогосподарських підприємств, аналізу і синтезу – для узагальнення інформації щодо забезпечення сільськогосподарських підприємств виробничими запасами; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення сутності та змісту виробничих запасів і формулювання висновків; індукції та дедукції – для уточнення понять “запаси”, виробничі запаси”; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження; абстрактно-логічний – для формування мети й завдань дослідження; комплексно-системний підхід – для вивчення положень національного законодавства та нормативів щодо бухгалтерського обліку виробничих запасів.

РОЗДІЛ II
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ
ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Оцінка операційної діяльності фермерського господарства

хххххх Львівської області

Фермерське господарство (ФГ) хххххх було створено Євгеном Нагірним та Наталією хххххх 8 квітня 2013 року. Сьогодні головою (керівником) господарства є Наталія Нагірна. ФГ хххххх Львівського району Львівської області у своїй діяльності дотримується чинних правил і норм щодо виробництва та споживання продукції та діє на засадах приватної власності на землю. Центральна садиба ФГ розташована в селі хххххх. Відстань від центральної садиби ФГ до обласного центру м. Львова -124 км.

Згідно витягу ЄДР надамо деталізовану характеристику об'єкта дослідження в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Характеристика ФГ хххххх Львівського району

Львівської області *

Показник	Характеристика
Повна назва	Фермерське господарство (ФГ) хххххх
Код ЄДРПОУ	38641950
Дата реєстрації	08.04.2013 року
Організаційна форма	Фермерське господарство (ФГ)
Місцезнаходження	81139, Україна, Львівська обл., Львівський р-н, с. хххх
Податки	Платник єдиного податку четвертої групи
Розмір капіталу	70 тис. грн.
Основний вид діяльності	01.11 - Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур 01.13 - Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів; 7.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах; 47.21 Роздрібна торгівля фруктами й овочами
Адреса	79018, Львівська обл., м.Львів, вул. Городоцька, буд. 171, кв.79
Керівник	Наталія хххх

*Джерело: узагальнено автором

Фермерське господарство хххххх Львівського району Львівської області

займається вирощуванням зернових культур, таких як озима пшениця, кукурудза, гречка; технічних культур - соя, озимий ріпак, а також вирощуванням картоплі та овочів відкритого ґрунту та їх роздрібною реалізацією через торгові точки. Отже, спеціалізацію ФГ хххххх Львівського району Львівської області визначимо як вирощування ріпаку та овочів відкритого ґрунту.

Під фінансовим станом підприємства розуміється його здатність фінансувати свою діяльність і забезпечувати себе певним обсягом фінансових ресурсів. Від його вдосконалення залежать економічні перспективи підприємства, тому аналізувати фінансовий стан підприємства необхідно систематично, детально та динамічно. Результати фінансової та господарської діяльності ФГ хххххх Львівського району Львівської області за 2021-2023 рр. в динаміці обчислені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка результатів фінансово-господарської діяльності
ФГ хххххх Львівського району Львівської області
за 2021-2023 рр., тис. грн.**

Показники	2021р.	2022р.	2023р.	Абсолютне відхилення, +/-	Темп росту, %
Площа с.-г. угідь, га	426,2	426,2	426,2	0	100
Середньорічна чисельність працівників, чол.	7	7	7	0	100
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	8485,2	15580,7	15797,8	7312,6	В 1,8р.
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	7289,2	10090,3	10962,7	3673,5	В 1,5р.
Інші операційні доходи, тис. грн.	78,4	833,4	99,5	21,1	В 1,1р.
Інші операційні витрати, тис. грн.	99,3	397,4	544,5	445,2	В 5,6р.
Інші доходи, тис. грн.	4,4	0,1	0	-4,4	х
Інші витрати, тис. грн.	133,9	119,4	370,6	236,7	В 2,8р.
<i>Разом доходи, тис. грн.</i>	8568,0	16414,2	15897,3	7329,3	В 1,9р.
<i>Разом витрати, тис. грн.</i>	7552,4	10607,1	11877,8	4325,4	В 1,6р.
<i>Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.</i>	1045,8	5807,3	4020,4	2974,4	В 3,7р.
<i>Чистий прибуток (збиток), тис. грн.</i>	1045,8	5807,3	4020,4	2974,4	В 3,7р.
<i>Рівень рентабельності, %</i>	14,4	37,7	36,7	22,3 п.	х

Порівнюючи аналітичні дані таблиці 2.2 слід зробити висновок, що фінансово-господарська діяльність ФГ хххххх за останні три роки була ефективною. Площа сільськогосподарських угідь становить 462,2 га, які надано в оренду. Середньорічна кількість працівників залишилася не змінною - 7 осіб. Щодо фінансових показників діяльності, то чистий дохід від реалізації продукції протягом досліджуваного періоду збільшився в 1,9 рази або на 7312,6 тис. грн., чистий прибуток в 2023 р. порівняно з 2021р. також зазнав збільшення в 3,8 рази або на 2974,4 тис. грн. Позитивним моментом діяльності фермерського господарства є ріст його рентабельності, показник якої у 2023р. порівняно з 2021р. зріс на 22,3 пункти (2021р. - 14,3%, 2023р. - 36,6%). Це означає, що на 1 грн. вкладеного капіталу приходиться 22 грн. отриманого прибутку.

Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють здатність суб'єкта підприємства функціонувати та розвиватися у мінливих умовах внутрішнього та зовнішнього середовища, підтримувати баланс між активами та пасивами, забезпечувати свою платоспроможність та інвестиційну привабливість. Фінансова стійкість одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства.

Ліквідність підприємства означає його здатність швидко продавати активи та отримувати кошти для погашення боргів.

Платоспроможність - здатність суб'єкта господарювання погашати довгострокову заборгованість.

Оцінку показників фінансової стійкості ФГ хххххх Львівського району Львівської області проведемо у табл. 2.3.

Проаналізувавши аналітичні дані табл. 2.3 бачимо, що показник власних обігових коштів ФГ хххххх протягом досліджуваного періоду 2021-2023 рр. значно не змінився і залишився на рівні, що свідчить про платоспроможність суб'єкта господарської діяльності, коефіцієнт покриття запасів зазнав зниження на 29,8% і становив в 2023 р. - 0,9.

Таблиця 2.3

Динаміка показників фінансової стійкості ФГ xxxxxx Львівського району Львівської області за 2021-2023 рр.

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення 2023 р. до 2021р.(%)
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	70 712	70 726	70 753	100,1
Коефіцієнт забезпеченн оборотних активів власними коштами	0,989	0,806	0,612	61,9
Маневреність власних обігових коштів	0,012	0,009	0,024	В 2,0р.
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	1,013	1,243	1,643	В 1,6р.
Коефіцієнт покриття запасів	1,407	1,615	0,989	70,2
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,996	0,905	0,898	90,1
Коефіцієнт фінансової залежності	1,007	1,109	1,156	114,8
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,996	0,905	0,898	90,1

Для покращення функціонування різних галузей народного господарства, суб'єктам господарювання при прийнятті рішень, необхідно мати достовірну інформацію про стан дебіторської та кредиторської заборгованості, законність та підтвердженість господарських операцій.

Дебіторська заборгованість суттєво погіршує фінансовий стан підприємства, вона виводить грошові засоби з господарського обороту, призводить до зниження продуктивності та показників діяльності підприємства. Кредиторська заборгованість, хоч і тимчасово залучає позикові кошти, зрештою негативно позначається на стані підприємства, оскільки наявність кредиторської заборгованості свідчить про неплатоспроможність підприємства та послаблює авторитет підприємства серед дебіторів.

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ФГ xxxxxx проведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості у
ФГ хххххх Львівського району Львівської області
за 2021-2023 рр., тис. грн.**

Показники	2021р.	2022р.	2023р.	Абсолютне відхилення, +/-	Темп росту, %
Дебіторська заборгованість					
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	208,1	565,1	991,2	783,1	В 4,8р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	2,8	0,1	7,4	4,6	В 2,7р.
Інша поточна дебіторська заборгованість	709,5	569,1	642,3	-67,2	90,5
<i>Усього:</i>	921,4	1134,3	1640,9	719,5	В 1,8р.
Кредиторська заборгованість					
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	155,4	379,2	803,6	648,2	В 5,2р.
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	59,8	65,3	93,9	34,0	В 1,7р.
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	0	5,6	5,9	5,9	х
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	16,8	19,1	19,6	2,8	В 1,3р.
Інші поточні зобов'язання	3255,4	3210,8	3275,2	19,8	В 1,1р.
<i>Усього:</i>	3487,4	3680,0	4198,2	710,8	В 1,3р.

Як показують отримані нами дані в табл. 2.4, у 2021-2023рр. відбулося збільшення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості ФГ «Загірянське». Загальна сума дебіторської заборгованості по господарству в 2023р. становила 1640,9 тис. грн., зокрема дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги зазнала значного зростання в 4,8 рази і в становила 2023р. - 991,2 тис. грн., інша дебіторська заборгованість зросла в 2,7 рази, а її загальна сума в 2023р. становила 642,3 тис. грн.

Величина кредиторської заборгованості зросла в 1,3 рази або на 710,8 тис. грн. в 2023р. порівняно з 2021р. Таке зростання насамперед було

зумовлене збільшенням поточних зобов'язань за товари, роботи і послуги майже у 5 разів або на 648 тис. грн., поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом в 1,7 р. або на 34 тис.грн. Потрібно зазначити, що показник кредиторської заборгованості за за товари, роботи і послуги продовжує займати вагому частку в структурі кредиторської заборгованості в цілому.

Важливим елементом характеристики підприємства є аналіз показників його майнового стану. Аналіз показників майнового стану ФГ хххххх Львівського району Львівської області подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

**Динаміка показників майнового стану ФГ хххххх Львівського району
Львівської області за 2021-2023 рр.**

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р. (+;-)
Частка виробничих оборотних фондів	0,24	0,27	0,26	0,02
Частка основних засобів у активах	0,47	0,51	0,46	-0,01
Коефіцієнт зносу основних засобів	39,3	42,1	44,5	5,2
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,21	0,18	0,24	0,03
Частка виробничих оборотних активів	0,14	0,14	0,15	0,01
Коефіцієнт мобільності активів	1,06	1,01	1,08	0,02

Аналіз показників майнового стану ФГ хххххх Львівського району Львівської області показав, що в 2023р. частка виробничих оборотних фондів в активах становить 0,26, коефіцієнт мобільності активів в 2023р. порівняно з 2021р. збільшився на 0,02 і становив 1,08. Також підкреслимо, що майновий стан досліджуваного фермерського господарства є задовільним та постійно модернізується.

2.2. Аналіз показників наявності, складу та ефективності використання виробничих запасів

З метою підвищення ефективності використання запасів підприємства доцільно проаналізувати тенденції зміни структури виробничих запасів і виконання плану, визначити фактори, що впливають на його зростання, а також визначити ефективність використання виробничих запасів.

Аналіз наявності запасів у ФГ хххххх за 2021-2023рр. подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз наявності запасів у ФГ хххххх Львівського району Львівської області, 2021-2023 рр.

Запаси	Наявність, тис. грн.			Зміни (+/-)	Структура засобів, %			Зміни (%)
	2021р.	2022р.	2023р.		2021р.	2022р.	2023р.	
сировина і матеріали	300	616	1230	930	5,4	6,2	7,3	1,9
паливо	91	186	234	143	1,6	1,9	1,4	-1,2
будівельні матеріали	160	327	551	391	2,9	3,3	3,3	-0,4
запасні частини	138	236	431	293	2,5	2,4	2,6	0,1
матеріали сільськогосподарського призначення	572	1107	2901	2329	10,3	11,2	17,2	6,9
малоцінні та швидкозношувані предмети	54	103	259	205	0,9	1,0	1,5	0,4
незавершене виробництво	761	1590	3127	2366	13,6	16,0	18,6	5,0
готова продукція	3418	5527	7872	4454	61,3	55,9	46,7	-14,6
товари	80	188	239	159	1,5	2,1	1,4	-0,1
Разом	5574	9880	16844	11270	100,0	100,0	100,0	X

Структура запасів у ФГ хххххх Львівського району Львівської області у 2023 р. зобразимо на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Структура запасів у ФГ хххххх Львівського району Львівської області у 2023 р., %

Отже, як показують дані табл. 2.6 у ФГ хххххх, найбільшу питому вагу у складі запасів займає готова продукція (2021р. – 61,3% або 3418 тис. грн.; 2022р.- 55,9% або 5527 тис. грн.; 2023р. – 46,7% або 7872 тис. грн.). Даний факт пояснюється тим, що ФГ вирощує багато овочів та їх реалізує в роздріб. Запасам незавершеного виробництва в структурі запасів в 2023р. належить 18,6%, протягом досліджуваного періоду їх вартість зросла на 2366 тис. грн. (5,0%), матеріалам сільськогосподарського призначення в 2023р. належить 17,2%, їх вартість також зросла (2021р.-572 тис.грн. до 2023р. - 2901 тис.грн.). Найменшу питому вагу в складі запасів в 2023р. займають МШП, товари та паливо – 1,4%, 1,5%, 1,4% відповідно.

Для визначення ефективності використання виробничих запасів використовується система узагальнюючих показників та індивідуальних показників. До першої належать прибуток на гривню матеріалоємності,

матеріаловіддача, матеріаломісткість, коефіцієнт співвідношень темпу зростання обсягу виробництва та матеріальних витрат, частка матеріальних витрат у собівартості продукції, коефіцієнт використання матеріалів. Оцінка та аналіз ефективності використання виробничих запасів в аналітичній практиці та економічній літературі здійснюється за допомогою різних показників та їх систем.

Дуже важливим етапом економічного аналізу виробничих запасів є аналіз їх оборотності. Швидкість обертання виробничих запасів характеризують такими показниками:

- коефіцієнт обертання (Коб) - розраховують як відношення виручки (доходу) від реалізації продукції (Вр) до середньої вартості виробничих запасів підприємства (Зв):

$$\text{Коб} = \text{Вр} / \text{Зв} \quad (2.1)$$

- тривалість одного обороту в днях (Тоб) - розраховують як відношення добутку середньої вартості виробничих запасів та кількості календарних днів у періоді (Д) до виручки (доходу) від реалізації продукції:

$$\text{Тоб} = \text{Зв} \times \text{Д} / \text{Вр} \quad (2.2)$$

- коефіцієнт закріплення виробничих запасів, що є зворотним коефіцієнту обертання, який показує величину виробничих запасів на 1 грн. реалізованої продукції:

$$\text{Тоб} = \text{Зв} / \text{Вр} \quad (2.3)$$

Розрахуємо показники оборотності виробничих запасів ФГ «Загірянське», в табл. 2.7.

Розрахунки, здійснені в табл. 2.7, свідчить, що коефіцієнт обертання виробничих запасів у ФГ хххххх знизився на 0,74 пункти. Тривалість обороту згаданих запасів збільшилась на 158 днів. Відхилення коефіцієнта обертання в днях зумовило ряд факторів, а саме зростання виручки (доходу) від реалізації продукції на 217 тис. грн. та зростання показника середньої вартості виробничих запасів майже у два рази або на 6964 тис. грн.

Таблиця 2.7

**Аналіз оборотності виробничих запасів у ФГ хххххх
Львівського району Львівської області у 2022-2023 рр.**

Показник	2022р.	2023р.	Зміни	
			абсолютні (+/-)	відносні (%)
Виручка від реалізації продукції, тис.грн.	15580	15797	217	101,4
Середня вартість виробничих запасів, тис.грн.	9880	16844	6964	170,5
Тривалість одного обороту, днів	231	389	158	168,4
Коефіцієнт обертання	1,67	0,93	-0,74	55,6
Коефіцієнт закріплення	0,63	1,06	0,43	168,5

Ефективність використання матеріальних ресурсів характеризується показниками матеріаловіддачі, матеріаломісткості, питомою вагою матеріальних витрат в складі собівартості продукції.

Розрахунок вищезгаданих показників ефективності використання виробничих запасів в ФГ хххххх наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

**Динаміка матеріаломісткості і матеріаловіддачі у ФГ хххххх
Львівського району Львівської області у 2022-2023 рр.**

Показник	2022р.	2023р.	Зміни	
			абсолютні (+/-)	відносні (%)
Обсяг виробництва, тис.грн.	10090	10962	872	106,1
Матеріальні витрати, тис.грн.	5080	5844	764	115,1
Матеріаловіддача (рядок 1 / рядок 2)	1,98	1,88	-0,1	0,95
Матеріаломісткість продукції (рядок 2/рядок 1)	0,51	0,53	0,02	103,8

Як видно з табл. 2.8, в порівнянні з 2021 р. у 2023 р. матеріальні витрати досліджуваного підприємства збільшилися на 764 тис. грн. або 15,1 %. Показник обсягу виробництва теж зріс - на 872 тис. грн, проте темпи росту даного показника є нижчими, ніж темпи росту матеріальних витрат (відповідно 6,1 % та 15,1 %). У зв'язку з цим знизилася матеріаловіддача на 0,05 п. та збільшилася матеріаломісткість продукції на 3,8 п.

2.3. Організація обліку виробничих запасів на складі

Складське господарство є важливою і невід'ємною частиною кожного підприємства. Його завдання – це збереження запасів сировини і матеріалів, готової продукції. Воно відіграє важливу роль в процесі руху матеріальних цінностей.

Склад – приміщення або комплекс приміщень, призначений для зберігання матеріальних цінностей. Він виступає акумулятором резервів матеріальних ресурсів, необхідних для невілювання коливань обсягів поставок і попиту, а також синхронізації потоків матеріалів у технологічних виробничих системах.

Тож, складське господарство – це сполучна ланка між підрозділами підприємства. Його діяльність впливає на безперебійну і ефективну роботу основного виробництва, на ритмічний випуск і відгрузку товарної продукції.

Складське господарство виконує функції:

- прийом матеріальних цінностей з їх кількісною і якісною перевіркою, включаючи перевірку тари і упаковки, облік і оформлення документів, створення необхідних умов для зберігання грузів, розвантаження, перетарювання, переміщення і розміщення на складах;
- підготовка і випуск матеріальних засобів виробництва і відправка за межі підприємства;
- підготовка складських приміщень і площадок, внутрішньо складське переміщення вантажів з метою більш раціонального використання площ складів;
- прийом від виробничих підрозділів готової продукції по кількості, асортименту і сортах, оформлення документів, розміщення на складах продукції і забезпечення її збереження, підготовка продукції до відгрузки споживачам;
- відпуск продукції споживачам за номенклатурою, асортиментом, якістю і кількістю з оформленням відповідної документації;

· розробка і реалізація заходів по вдосконаленню тарно-складського господарства, навантажувально-розвантажувальних робіт, по механізації і автоматизації складів.

Облік сільськогосподарської продукції та запасів на складах (у коморах) рекомендується здійснювати матеріально-відповідальній особі (завідувачу складу, комірнику) за їх видами, сортами згідно з правилами їх зберігання.

Облік наявності та руху виробничих запасів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, готової продукції та товарів матеріально-відповідальні особи ведуть в місцях зберігання в *Картках складського обліку*, які видаються під розписку в реєстрі видачі карток. Останні зберігають у спеціальних картотеках за обліковими групами, а всередині їх – у порядку зростання номенклатурних номерів чи за алфавітом, групи та підгрупи в картотеці відокремлюють роздільниками з проставленими на них номерами. На кожний номенклатурний номер продукції та матеріалів відкривають окрему картку, де завідувач складу (комірник) зазначає місце зберігання (стелаж, комірку тощо). Замість карток дозволяється вести облік в оформлених належним чином *Книгах складського обліку* (ф. № 40).

У картотеці (Книзі) складського обліку відкривають окремі картки (сторінки) на сільськогосподарську продукцію, яка:

- переходить із минулого року;
- вироблена у звітному році;
- куплена в цьому році та перероблена на давальницьких засадах.

Записи в Книзі (картках) складського обліку завідувач складу робить щодня окремо за кожним разовим документом (об'єднувати дані кількох документів в один запис не дозволяється); після кожного запису виводять залишок. Дані відомостей витрачання кормів, лімітно-забірних карт та інших нагромаджувальних документів завідувач складу заносить у Книгу(картку) в міру їх закриття, але не пізніше першого числа наступного за звітним місяця.

Разова видача ТМЦ зі складу у ФГ xxxxxx Львівського району Львівської області проводиться на підставі *Накладної (внутрішньогосподарського призначення)* (ф. № ВЗСГ-8) (рис.2.2). Накладну, як правило, виписують у двох примірниках.

НАКЛАДНА № 175
(внутрігосподарського призначення)
за "26" листопада 2023 р.

Сільгосп підприємство ФГ xxxxxx Львівської області

Ідентифікаційний код
ЄДРПОУ

38641950

Структурний підрозділ _____ склад _____

Через кого (кому) _____ Ільчишин Роман Ярославович

Призначення _____ за готівку

Назва, сорт, розмір	Код синтетичного обліку		Одиниця виміру	Кількість			Ціна	Сума
	дебет	кредит		затребувано	відпущено	прийнято		
зерно	271	701	ц		5		513,28	2566,4

Затребував _____ Венгер Ю. Дозволив _____ Нагірна Н.
підпис прізвище, ім'я, по батькові підпис прізвище, ім'я, по батькові

Перевірив _____ Кантор І. Відпустив _____ Петрик А.
бухгалтер підпис прізвище, ім'я, по батькові підпис прізвище, ім'я, по батькові

Прийняв _____ Ільчишин Р. Прийняв _____ Венгер Ю.
підпис прізвище, ім'я, по батькові від водія підпис прізвище, ім'я, по батькові

Рис. 2.2. Накладна внутрігосподарського призначення

Накладну рекомендується застосовувати при реалізації виробничих запасів за готівку своїм працівникам, а також для оприбуткування продукції та інших товарно-матеріальних цінностей, що надійшли з виробництва та придбані за готівку.

При системному відпуску виробничих запасів на виробничі потреби застосовують *Лімітно-забірні карти на одержання матеріальних цінностей*

(ф. № ВЗСГ-1) та Лімітно-забірні карти спеціалізованої форми (для запасних частин) (ф.№ ВЗСГ-2). [41]

Лімітно-забірні картки виписуються бухгалтерією (відділом постачання або іншою відповідальною особою) на одне або декілька найменувань матеріалів у двох примірниках терміном на один місяць. Після реєстрації в Книзі обліку один примірник видається матеріально-відповідальним особам структурних підрозділів сільськогосподарського підприємства (агроному, зоотехніку, ветеринарному лікарю і т. д.), а другий - завідувачому складу (комори) чи інших складських приміщень. Відпуск товарно-матеріальних цінностей в виробництво здійснюється завідувачим складом при пред'явленні представником структурного підрозділу свого примірника лімітно-забірної картки.

Завідувачий складом виводить залишок ліміту по номенклатурному номеру.

У цих документах здійснюється поточний контроль за дотриманням лімітів відпуску матеріалів на виробництво. Бажано лімітно-забірні картки та накладні зберігати разом із регістрами складського обліку.

Накладну рекомендується застосовувати при реалізації виробничих запасів за готівку своїм працівникам, а також для оприбуткування продукції та інших товарно-матеріальних цінностей, що надійшли з виробництва та придбані за готівку.

Лімітно-забірні картки виписуються бухгалтерією (відділом постачання або іншою відповідальною особою) на одне або декілька найменувань матеріалів у двох примірниках терміном на один місяць. Після реєстрації в Книзі обліку один примірник видається матеріально-відповідальним особам структурних підрозділів сільськогосподарського підприємства (агроному, зоотехніку, ветеринарному лікарю і т. д.), а другий - завідувачому складу (комори) чи інших складських приміщень. Відпуск товарно-матеріальних цінностей в виробництво здійснюється завідувачим складом при пред'явленні

представником структурного підрозділу свого примірника лімітно-забірної картки.

Завідуючий складом відмічає в обох примірниках дату і кількість відпущених матеріальних цінностей і виводить залишок ліміту по номенклатурному номеру та ставить свій підпис про видачу, а представник структурного підрозділу підписується в них за одержані матеріальні цінності. Після використання ліміту або після закінчення строку дії картки видача цінностей не проводиться.

У цих документах здійснюється поточний контроль за дотриманням лімітів відпуску матеріалів на виробництво. Бажано лімітно-забірні картки та накладні зберігати разом із регістрами складського обліку.

Щомісяця матеріально відповідальні особи на підставі первинних документів складають *Звіт про рух матеріальних цінностей* у двох примірниках, а по нафтопродуктах - *Звіт про рух паливно-мастильних матеріалів* та подають його в бухгалтерію разом із документами, що підтверджують надходження та витрачання матеріалів. До Звіту включають лише ті види продукції й матеріалів, за якими був рух у звітному періоді. Залики на початок місяця за кожним номенклатурним номером зіставляють із залишками звітів попереднього місяця. Надходження і вибуття матеріалів протягом місяця. Ці дані порівнюють із записами у Книзі (картках) складського обліку. Дані про залишки продукції й матеріалів та їхній рух матеріально відповідальні особи у Звіті фіксують не тільки в кількісному, а й у грошовому вираженні (без переліку назв цінностей). У такому разі оцінку одержаних і використаних матеріалів здійснює відповідальна особа безпосередньо у відповідних документах.

Облік бланків суворої звітності матеріально відповідальні особи здійснюють у картках (Книгах) складського обліку за кожним найменуванням за кількістю і номінальною вартістю.

Дані про рух білетів, талонів, абонементів, акцій, облігацій тощо відображають у Звітах матеріально-відповідальних осіб та інших реєстрах

(сальдові відомості, відомості обліку руху товарно-матеріальних цінностей та інші аналогічні реєстри або машинограми) окремими позиціями подібно до обліку в місцях зберігання.

Працівники бухгалтерії порівнюють дані про рух продукції й матеріалів з даними, наведеними у виправдних документах, доданих до звіту, після чого його таксують. Повноту оприбуткування матеріалів, одержаних зі сторони, перевіряють зіставленням із відповідними регістрами.

Схема обліку виробничих запасів на складі в ФГ хххххх подана на рис. 2.3.

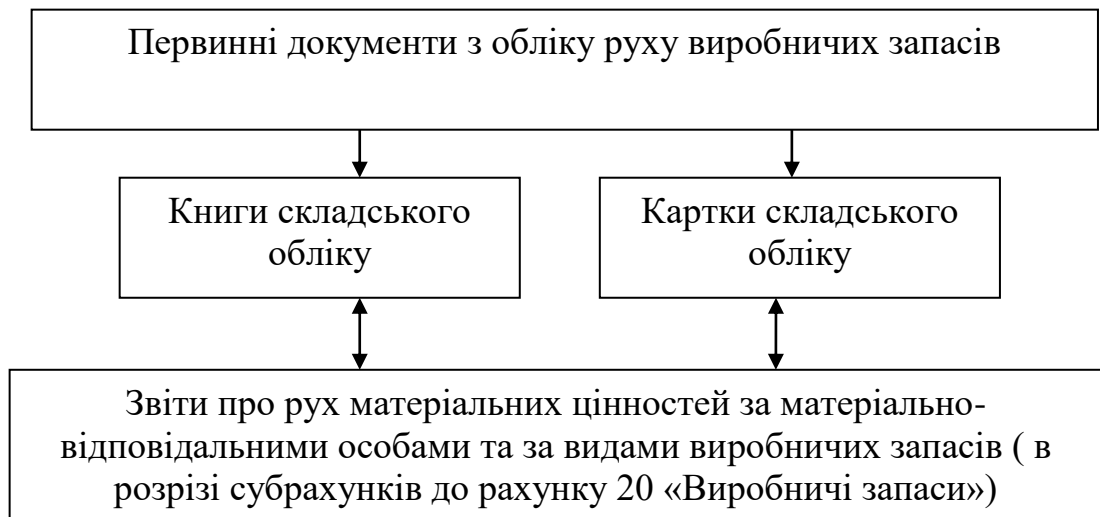

Рис. 2.3. Схема обліку виробничих запасів на складі в ФГ хххххх

Інвентаризаційна комісія, яка утворюється наказом керівника підприємства, проводить інвентаризацію виробничих запасів у присутності осіб, які несуть матеріальну відповідальність. Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженої наказом МФУ від 02.09.2014 р. № 879 [29], підприємства формують результати інвентаризації залишків виробничих запасів.

2.4. Бухгалтерський облік виробничих запасів в сучасних умовах господарювання

Первинний облік - початкова стадія господарського обліку, на якій відбувається фіксування господарської операції в первинному документі, її зміна і реєстрація. Первинний документ - основа бухгалтерського, податкового і статистичного обліку, який здійснюється як ручним, так і автоматизованими способами.

Для обліку виробничих запасів використовується первинна облікова документація, яка відповідає вимогам основних положень з обліку запасів.

Первинна документація відіграє важливу роль в організації матеріального обліку, яка є його основою.

Основні реквізити первинних документів, що характеризують операції надходження/вибуття запасів наведені у табл. 2.8.

Виробничі запаси (сировина, паливо, мінеральні добрива, запасні частини, будівельні матеріали та ін.) надходять у ФГ xxxxxx Львівського району Львівської області в основному від постачальників, взаємовідносини з якими регулюються на підставі договорів постачання. На матеріали, придбані у постачальників, одержують розрахункові документи (рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, залізничні накладні, податкові накладні тощо) та інші документи (специфікації, сертифікати, паспорти, посвідчення на якість і т.д.). Ці документи обов'язково реєструються в *Журналі обліку вантажів, що надійшли (ф. М-1)*.

Для одержання виробничих запасів зі складу постачальника уповноваженій особі (експедитору) в бухгалтерії виписується *Довіреність* (ф. М-2), що підписується керівником, головним бухгалтером підприємства і засвідчується печаткою господарства. При видачі довіреності реєструють у *Журналі реєстрації довіреностей* (ф. М-3) і видають під розписку в ньому. Журнал має бути пронумерований, прошнурований та скріплений печаткою і підписами керівника та головного бухгалтера підприємства.

Основні реквізити первинних документів, що характеризують операції з виробничими запасами

Операції	Назва документа	Основні реквізити, що характеризують надходження/вибуття виробничих запасів
Придбання виробничих запасів у постачальників	Товарно-транспортна накладна, рахунок-фактура	Дата надходження, постачальник, склад, вид операції
Придбання виробничих запасів підзвітними особами	Прибутковий ордер	Вид операції, склад, постачальник (найменування, код), дата надходження
Оприбуткування виробничих запасів, виготовлених в цехах власного виробництва	Прибутковий ордер	Найменування, сорт, розмір, номенклатурний номер
Оприбуткування виробничих запасів від ліквідації основних запасів	Накладна внутрішньогосподарського призначення	Кількість (за документом, фактично), ціна (облікова) за одиницю, найменування
Внутрішнє переміщення (зі складу на склад)	Накладна внутрішньогосподарського призначення	Одиниця виміру (найменування, код)
Оприбуткування лишків, виявлених після проведення інвентаризації	Накладна внутрішньогосподарського призначення	Сума транспортно-заготівельних витрат або відхилень відхилень від облікової ціни
Відпуск запасів на потреби основного і допоміжного виробництва	Лімітно-забірна картка	Дата відпуску, вид операції, склад, одержувач (бригада, відділ)
Відпуск виробничих запасів на утримання та експлуатацію обладнання	Накладна внутрішньогосподарського призначення	Призначення, шифр витрат, найменування, сорт, розмір
Відпуск виробничих запасів на адміністративні та загальновиробничі потреби	Накладна внутрішньогосподарського призначення	Номенклатурний номер, одиниця виміру

Довіреність на одержання цінностей видають лише тим особам, які працюють на цьому підприємстві. Особа, якій видано довіреність, зобов'язана не пізніше наступного дня після кожного випадку доставки на підприємство одержаних за довіреністю цінностей, незалежно від того, одержано цінності за довіреністю повністю чи частково, подати працівнику підприємства, який здійснює виписування та реєстрацію довіреностей, документ про одержання

нею цінностей та їх здачу на склад або матеріально-відповідальній особі. Використана довіреність залишається у постачальника при першому відпуску товарів. Невикористані довіреності слід повернути працівнику бухгалтерії не пізніше наступного дня після закінчення терміну дії довіреності.

Особам, які не відзвітували про використання довіреності або не повернули невикористану довіреність, термін дії якої закінчився, нова довіреність не видається.

Бланки довіреностей є документами суворої звітності й облічуються на позабалансовому рахунку 08 «Бланки суворого обліку». Списують використані бланки довіреностей по актах типової форми М-2а, затверджених керівником підприємства. Акт складають не рідше одного разу на квартал.

Одержані зі сторони виробничі запаси повинні бути своєчасно оприбутковані складом. Прийнятну кількість матеріалів завідуючим складом оформляє *Накладною (внутрішньогосподарського призначення)* (ф. № 87) або Прибутковим ордером (ф. М-4). Складати накладну можна у двох примірниках, перший з яких залишається на складі, а другий з підписом завідуючого складом, що підтверджує одержання цінностей, разом із документами постачальника експедитор передає у бухгалтерію, звітуючи тим самим про використання виданої довіреності. За невідповідності матеріалів, що надійшли, їх асортименту, якості або кількості, зазначеним у документах постачальника, складають *Акт про приймання матеріалів* (ф. М-7) або *Комерційний акт*.

Відпуск виробничих запасів у виробництво та інший відпуск оформляють накладною (для разового відпуску) або лімітно-забірною карткою (для систематичного відпуску). [40]

При витрачанні виробничих запасів на потреби виробництва їх списують у витрати на підставі: Акту на списання насіння і садивного матеріалу (ф. № ВЗСГ-4), який після завершення сівби (посадки) по окремих ділянках та полях сівозміни складається бригадиром та агрономом в двох примірниках;

записи здійснюються за назвами насіння (садивного матеріалу), в розрізі культур по окремих ділянках (номер поля), вказується площа та витрачене насіння (садивний матеріал) за нормою і фактичні витрати на 1 гектар та на всю площу. Ціна і сума визначається в залежності від обраного методу оцінки по списанню виробничих запасів згідно П(С)БО № 9 «Запаси» та П(С)БО № 30 «Біологічні активи».

Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, отрутохімікатів і гербіцидів (ф. № 118), складається керівником структурного підрозділу та агрономом після внесення мінеральних, органічних і бактеріальних добрив та засобів хімічного захисту рослин по кожному полю в розрізі культур В цьому Акті вказується площа, способи й строки внесення добрив (за видами), кількість внесених добрив під кожен культуру окремо в натуральних показниках і в переводі на діючу речовину. Підписують Акт керівник структурного підрозділу та агроном. Затверджується акт керівником підприємства.

Фактичні витрати нафтопродуктів визначають на основі *Подорожніх листів вантажного автомобіля* (ф. № 2), *Облікових листів тракториста-машиніста* (ф. № 67), *Подорожніх листів легкового автомобіля* (ф. № 3) та ін., дані з яких заносять у накопичувальні відомості обліку використання машинно-тракторного парку або накопичувальні відомості обліку роботи вантажного автотранспорту.

Покупні корми відпускаються із місць зберігання згідно з *Відомостями витрати кормів* (ф. № ВЗСГ-9), які складають у двох примірниках: перший передають особі, яка відпускає корми, а другий зберігається в одержувача (завфермою чи бригадира тваринництва). Після підпису одержувача кормів цей документ є підставою для списання їх із підзвіту комірника чи завскладом. Дані відомості витрат кормів відображаються в бухгалтерії у *Журналі обліку витрат кормів* (ф. №35). Відомість виписує зоотехнік на основі раціону для певного виду і групи худоби та птиці. [41]

Для оформлення відпуску виробничих запасів у порядку продажу застосовують *Товарно-транспортні накладні* (ф. №1-ТН). При доставці власним автотранспортом їх виписують у трьох примірниках: один, із підписом водія, залишають у пункті відправлення, а решту, завірені підписами і печатками (штампами) вантажовідправника та підписом водія, вручають водієві; з них один віддають вантажоодержувачу, відповідальному за приймання вантажу, повертають сільськогосподарському підприємству (залишається у водія для підтвердження обсягу перевезення вантажів й нарахування заробітної плати). При перевезенні вантажів залученим транспортом товарно-транспортні накладні виписуються у чотирьох примірниках, два з них залишаються у водія автотранспортної організації.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої Наказом Міністерства фінансів від 30.11.99 р. №291, для обліку запасів призначений 2-й клас Плану рахунків, який має відповідну назву: «Запаси». На рахунках цього класу об'єднується інформація про наявність і рух належних підприємству предметів праці.

До рахунку 20 «Виробничі запаси» належать такі субрахунки: [27]

- 201 Сировина та матеріали
- 202 Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби
- 203 Паливо
- 204 Тара й тарні матеріали
- 205 Будівельні матеріали
- 206 Матеріали, передані в переробку
- 207 Запасні частини
- 208 Матеріали сільськогосподарського призначення
- 209 Інші матеріали

А тепер дещо детальніше про те, що відображається на кожному з субрахунків (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Класифікація запасів відповідно до Плану рахунків

Групи запасів	Визначення	Рахунки призначені для ведення обліку
1. Сировина та основні матеріали	Предмети праці, що входять до складу вироблених продуктів і становлять їх основу	Рахунок № 201 «Сировина і матеріали»
2. Допоміжні матеріали	Матеріали, які або приєднуються до основних матеріалів, щоб надати їм визначеної якості або знаряддя виробництва, що витрачаються в процесі роботи (мастильні матеріали), або ті, що витрачаються для обслуговування процесу виробництва	Рахунок № 201 «Сировина і матеріали»
3. Купівельні напівфабрикати	Вироби, що придбаваються для комплектації продукції, що виготовляється на підприємстві, але ще потребують обробки чи збирання (комплектуючі вироби, конструкції, деталі)	Рахунок № 201 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»
4. Паливо	Економічно цей вид матеріалів належить до допоміжних матеріалів, але відокремлюється в обліку у зв'язку з його значною роллю у народному господарстві і великою часткою у загальних витратах матеріалів.	Рахунок № 203 «Паливо»
5. Тара і тарні матеріали	Предмети, призначені для пакування продукції: пляшки, ящики, мішки тощо. Тара одноразового використання в особливу групу не відокремлюється і входить до собівартості матеріалів	Рахунок № 204 «Тара і тарні матеріали»
6. Будівельні матеріали	Будівельні матеріали, конструкції і деталі, обладнання, що підлягають встановленню на об'єктах, які будуються, капітальних вкладень, інші матеріальні цінності, призначені для потреб капітального будівництва	Рахунок № 205 «Будівельні матеріали»
7. Матеріали, передані в переробку	Матеріали, передані в переробку та які надалі включаються до складу собівартості отриманих з них виробів	Рахунок № 206 «Матеріали, передані в переробку»
8. Запасні частини для проведення ремонтів	Окремі запасні частини машин, обладнання, транспортних засобів, призначені для виконання ремонтів, заміни зношених частин тощо, і такі, що не належать до основних засобів	Рахунок № 207 «Запасні частини»
9. Матеріали сільськогосподарського призначення	Насіння, корми, посадковий матеріал як власного виробництва, так і куплені	Рахунок № 208 «Матеріали с/г призначення»
10. Інші матеріали	Відходи виробництва (обрубки, обрізка, стружка тощо), невиправний брак, зношені шини тощо.	Рахунку 209 «Інші матеріали»

Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільського господарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва. За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство, їх до оцінка, за кредитом – витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск на сторону, уцінка тощо.

На рис. 2.4 показано взаємозв'язок синтетичних рахунків, субрахунків та аналітичних рахунків.

Рис. 2.4. Організація аналітичного обліку виробничих запасів

Кожне підприємство відкриває аналітичні рахунки в залежності від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом. Найбільш типовими розрізами аналітики можуть виступати наступні: склади, комори, матеріально відповідальні особи, групи запасів, види діяльності тощо.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться в розрізі їх найменування або однорідних груп, за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника. Кожна група виробничих запасів поділяється за видами, сортами, марками, типами, розмірами. Кожному найменуванню, сорту, розміру виробничих запасів привласнюється коротке числове позначення (номенклатурний номер), яке записується до спеціального реєстру – номенклатури-цінника, де також вказують одиницю виміру та облікову ціну запасу.

На кожному документі з руху виробничих запасів повинно бути вказано не тільки найменування запасу, але й номенклатурний номер, що дозволяє уникати помилок під час заповнення прибуткових і видаткових документів та здійснення записів у складському і бухгалтерському обліку виробничих запасів.

Залишки кожного виду продукції матеріалів зі Звітів про рух матеріальних цінностей на початок наступного місяця записують у Сальдові відомості, які є регістрами аналітичного обліку ТМЦ. У Сальдових відомостях залишки відображаються у кількісному і вартісному вираженні, причому вказують залишки і тих цінностей, за якими протягом місяця не було руху.

Підприємство повинно самостійно вирішувати, як організувати аналітичний облік виробничих запасів залежно від конкретних умов діяльності підприємства та ведення бухгалтерського обліку.

Типова кореспонденція рахунків з обліку надходження і вибуття виробничих запасів представлена у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Типова кореспонденція з обліку виробничих запасів

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Надходження виробничих запасів			
1	Придбання запасів за грошові кошти:		
	а) придбано у постачальника запаси	20	63
	відображено ПДВ	64	63
	б) придбано підзвітною особою	20	372
	відображено ПДВ	64	372
2	Одержано як внесок до статутного фонду по справедливій вартості погодженої із засновником)	20	46
3	Одержано безоплатно (по справедливій вартості)	20	719
4	Передано безоплатно запаси	949	20
5	Відображено податкове зобов'язання по безоплатно переданих цінностях	949	64
6	Одержано від власника виробництва запасні частини, виготовлені у майстерні	207	23
7	Оприбутковані запаси, що виявлені під час інвентаризації	20	719
Вибуття виробничих запасів			
1	Списано зерно, інша сировина на переробку у власних цехах	23	20
2	Списано запаси для загальновиробничих потреб	91	20
3	Списані запаси на витрати обігу	93	20
4	Списані витрати на адміністративні витрати	92	20
5	Списані запаси на утримання об'єктів ЖКГ, соціальної сфери	94	20
6	Відпущено запаси для капітального будівництва	151	20
7	Передано безоплатно:		
	а) на балансову вартість переданих запасів	949	20
	б) сума податкового зобов'язання	949	64
8	Списано запаси внаслідок стихійного лиха	99	20

Бухгалтер ФГ хххххх для облікової роботи використовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку із використанням програми «1С:Бухгалтерія». Ця комп'ютерна програма створює журнали-ордери або відомості для кожного синтетичного рахунку, оборотні відомості, шахові відомості, головну книгу. Також у вказаній програмі ведеться журнал господарських операцій. Зауважимо, що у наведеній автоматизованій програмі, саме програмне забезпечення визначає порядок заповнення та формат облікових регістрів та первинних документів.

Етапи створення документів при придбанні ТМЦ подано в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Етапи створення документів при придбанні ТМЦ

Документ в «1С»	Операція	На підставі
1 «Договір»	Укладання договору з постачальником на поставку ТМЦ	Документ-замовлення
2 «Вхідний рахунок»	Реєстрація рахунку, пред'явленого постачальником	Договору
3 «Платіжне доручення»	Доручення банку оплатити конкретні ТМЦ	Рахунку вхідного
4 «Банківська виписка»	Виплата авансу постачальникові з видом операції «Оплата замовлення постачальнику»	Рахунку -фактури
5 «Прийомний акт»	Надходження ТМЦ (запасів) на склад	Рахунку вхідного
6 «Книга придбання»	Реєстрація Податкової накладної постачальника	Прибуткової накладної
7 «Витрати на придбання»	Реєстрація додаткових витрат на придбання ТМЦ	Прибуткової накладної
8 «Повернення постачальнику»	Повернення ТМЦ постачальникові	Прибуткової накладної
9 «Банківська виписка»	Повернення грошей від постачальника за повернутий ТМЦ	Платіжного доручення

На рис. 2.5 подано схему організації бухгалтерського обліку запасів у ФГ хххххх Львівського району Львівської області за використання програмного забезпечення.

Відповідно до програми «1С:Бухгалтерія» у фермерському господарстві хххххх виробничі запаси відображаються: власні (рахунок 20 «Виробничі запаси») та отримані від замовника як давальницька сировина (забалансовий рахунок 022 «Матеріали, прийняті для переробки»).

При користуванні даним програмним продуктом метод оцінки запасів у бухгалтерському обліку користувач встановлює окремо для кожного підприємства в реєстрі відомостей «Облікова політика (бухгалтерський облік)».

Контроль складських запасів, деталізацію аналітичного обліку користувач встановлює для всієї бази в цілому за допомогою механізму «Настроювання параметрів обліку» на закладці «Аналітичний облік місця виникнення витрат» з огляду на вимоги обліку.

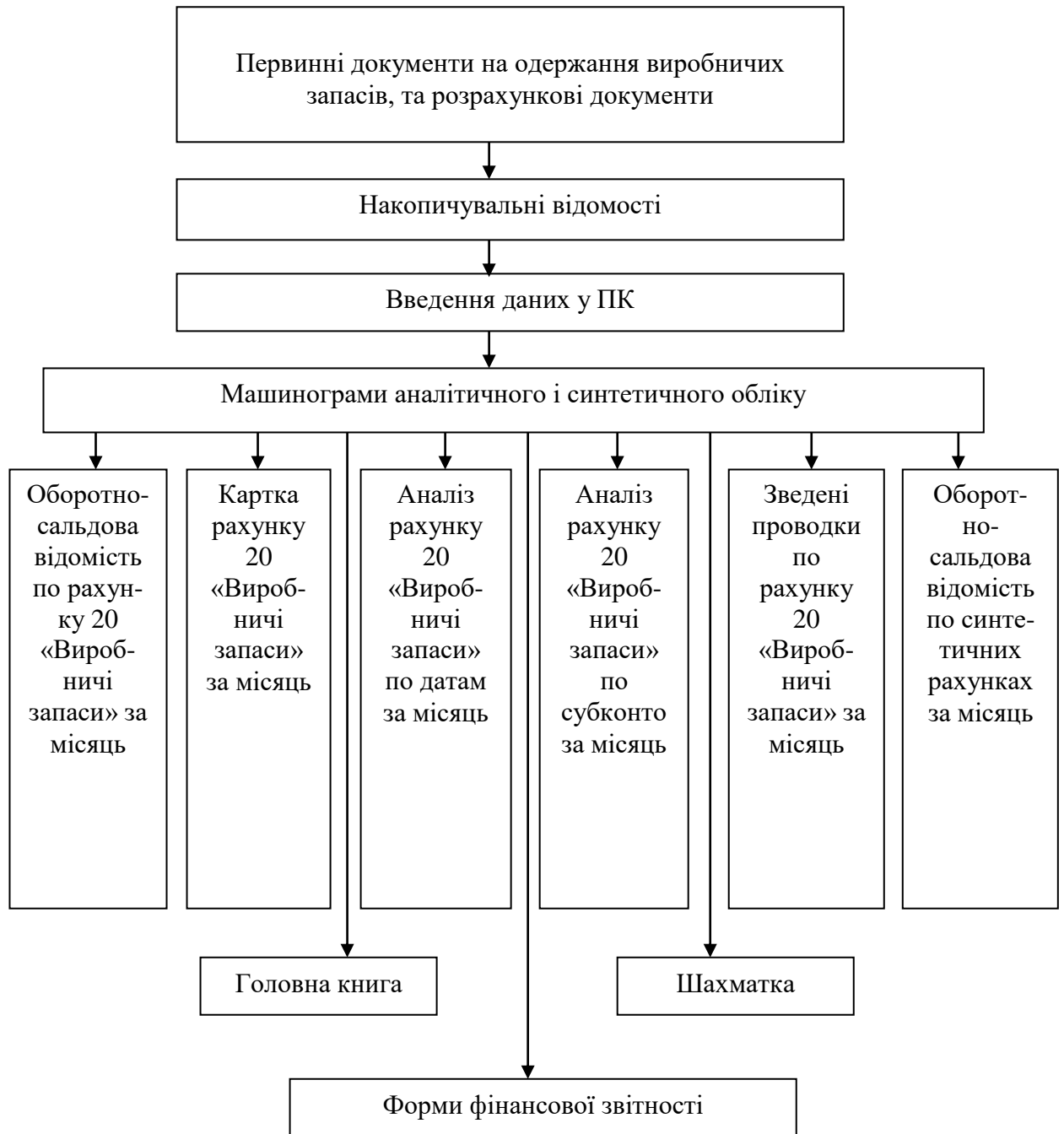

Рис. 2.4. Схема організації обліку виробничих запасів у ФГ xxxxxx з використанням програмного забезпечення*

*Джерело: розроблено автором

При здійсненні процедури введення залишків ТМЦ використовують інформацію з: довідників «Номенклатура», «Склади (місця зберігання)» та реєстрів відомостей «Рахунки номенклатури», «Ціни номенклатури».

Отже, із впровадженням комп'ютерних інформаційних систем, що ґрунтуються на сучасних інформаційних технологіях, бухгалтери та управлінці отримують численні переваги і виграє підприємство в цілому.

2.5. Особливості контролю зберігання та використання виробничих запасів

Виходячи з вимог чинного законодавства, *метою контролю* виробничих запасів є висловлення контрольно-ревізійними органами думки про те, чи відповідає фінансова інформація щодо руху і залишків виробничих запасів на підприємстві в усіх суттєвих аспектах нормативним документам, які регламентують порядок її підготовки і надання користувачам.

Ефективна діяльність підприємства залежить, значною мірою, від організації матеріально-технічного постачання та правильного та економного використання матеріальних цінностей. Враховуючи значення матеріальних ресурсів виробничої діяльності, перед контрольно-ревізійними органами стоять такі *завдання*:

- 1) перевірка законності операцій по руху матеріальних цінностей;
- 2) перевірка забезпечення умов збереження матеріальних цінностей;
- 3) перевірка завдань по середньому зниженню норм витрат і економії матеріальних ресурсів;
- 4) перевірка правильності визначення і списання на витрати виробництва вартості витрачених матеріальних цінностей;
- 5) перевірка правильності і своєчасності проведення переоцінки матеріальних цінностей.

Джерелами ревізії матеріальних цінностей є: [15]

- договори, укладені між підприємством-постачальником і підприємством-споживачем, а також замовлення і специфікації, обумовлені з постачальником;

- норми витрат по сировині, паливу і т.д.;
- первинні документи по обліку матеріальних цінностей;
- інвентаризаційні описи, порівняльні відомості, розрахунки природних втрат;
- книги складського обліку;
- книги обліку придбання та продажу товарів;
- облікові реєстри;
- Головна книга;
- фінансова, оперативна та статистична звітність.

У робочій документації фіксується отримана в процесі перевірки інформація, яка після опрацювання використовується для складання офіційних документів. Після завершення контрольного заходу робоча документація знищується особою, яка безпосередньо її склала, за винятком передбачених законодавством випадків, що регламентують її зберігання.

Важливим етапом ревізії є перевірка складського господарства, збереження матеріальних цінностей, забезпеченість складських приміщень вимірювальними приладами, організація охорони та наявність сигналізації, організація видачі перепусток. Дієвим методом перевірки правильного збереження матеріальних цінностей є повна (часткова) інвентаризація, яка проводиться згідно з інструкцією не менше ніж один раз в рік, а на підприємствах, де є залишки сировини, матеріалів. Інвентаризація проводиться на кожне перше число місяця [11].

Відповідальність за організацію інвентаризації несе керівник підприємства. Для проведення інвентаризації за розпорядженням керівника підприємства створюється інвентаризаційна комісія із залученням фахівців. У розпорядженні зазначається склад комісії, обсяг інвентаризації, порядок, дати початку і закінчення роботи.

Готуючись до інвентаризації, слід визначити кількість основних об'єктів, по яких вона буде проведена. Для цього обов'язково необхідно знати технологію виробництва. Інвентаризація проводиться раптово і одночасно на

усіх об'єктах з залученням фахівців, які добре знають технологію виробництва на підприємстві, що ревізуються, і обов'язково у присутності матеріально-відповідальної особи.

Послідовність ревізії зберігання та використання виробничих запасів наведено на рис. 2.5.

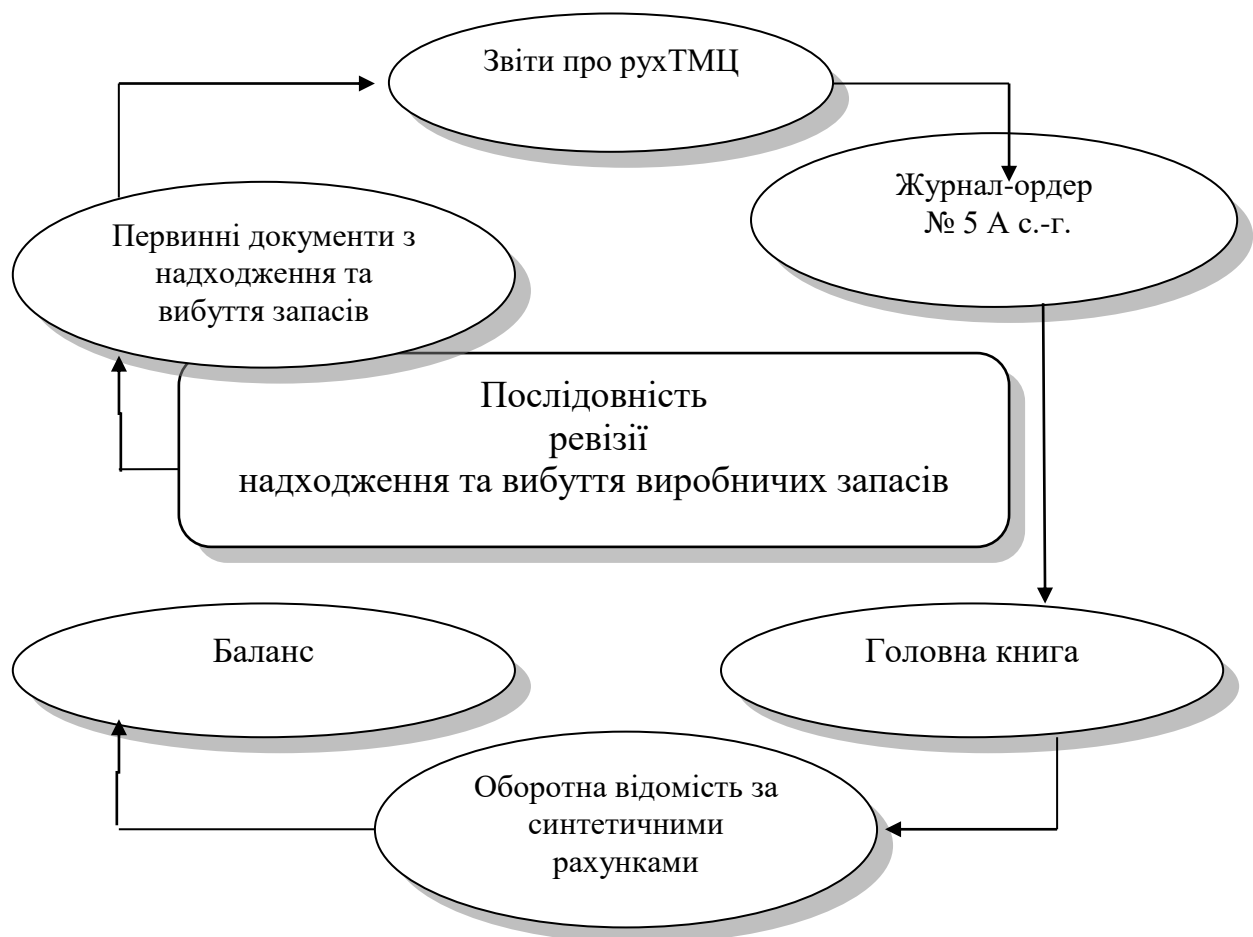

Рис. 2.5. Послідовність ревізії надходження та вибуття виробничих запасів

До початку інвентаризації ревізор у присутності інвентаризаційної комісії, призначеної наказом керівника підприємства, повинен опломбувати складські приміщення тому разі, якщо протягом одного дня провести інвентаризацію на усіх складах неможливо. Факт опломбування засвідчується актом. Акт підписується усіма членами інвентаризаційної комісії.

Важливо ще до початку інвентаризації отримати усі документи з надходження та витрат запасів. Для цього кожний документ підписується членами інвентаризаційної комісії, проставляється дата. Звіт, який складає матеріально-відповідальна особа, теж підписується членами комісії.

З метою перевірки достовірності відображення за даними бухгалтерського обліку надходження та вибуття матеріальних цінностей ревізор повинен скласти баланс руху ТМЦ за їх видами з виведенням залишку на момент інвентаризації і зіставити дані залишку балансу з фактично наявністю матеріальних цінностей (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Контрольно-аналітична таблиця перевірки витрат насіння на посів зернових у ФГ хххххх

Площа, га		Витрати насіння				Відпущено насіння за даними накладних чи лімітно-забірних карт, кг	Перевезено насіння за даними дорожніх листів автомобіля, кг	Списано насіння за даними Журналу вагаря, кг	Відхилення (+/-), кг	Перевитрати (+/-), кг	Причини відхилення і перевитрат
План	Факт	За нормою		Фактично							
		На 1 га	На всю площу	На 1 га	На всю площу						
42	30	14	721	14	518	518	518	518	-	-202	Зменшення площі посіву

Після цього матеріально-відповідальна особа пише розписку про те, що усі первинні документи з надходження і витрат занесені до звіту і ніяких більше документів не подаватиметься.

Інвентаризацію проводять суцільним або вибіркоким методом.

Під час ревізії слід брати до уваги факти проведення інвентаризації зі зміною матеріально-відповідальної особи. У разі виявлення порушень проводиться суцільна інвентаризація. Суцільна проводиться і у тому випадку, коли матеріальних цінностей небагато.

Якщо інвентаризація проводиться вибірково, доцільно перевіряти кожне п'яте найменування згідно з картотекою та оборотною відомістю.

За проведення таким методом інвентаризацією не виводяться її результати, а матеріали не скеровуються до слідчих органів. Така інвентаризація проводиться для того, щоб пересвідчитись, чи немає великих відхилень. У тому разі, якщо виявлено значні розбіжності між наявними і обліковими даними, проводиться суцільна перевірка.

У разі встановлення фактів нестач великих обсягів цінностей матеріали ревізії передаються слідчим органам.

Оформляючи інвентаризаційні описи, треба точно вказувати назву цінностей, щоб вона збігалася з назвою, яка написана в обліковій картці чи оборотній відомості. Обов'язково мусить бути вказана одиниця виміру і кількість одиниць. Кожна сторінка інвентаризаційного опису має бути підписана усіма членами комісії. Якщо є виправлення, то вони обумовлюються, а потім підписуються усіма членами комісії.

Усі цінності перераховуються інвентаризаційною комісією у присутності матеріально-відповідальної особи і заносяться до Акту інвентаризації, який складається у двох примірниках і підписується усіма членами інвентаризаційної комісії. Відповідні розрахунки, які проводила комісія, додаються до інвентаризаційного опису.

У тому разі, якщо будуть знайдені недоліки щодо ненадійного зберігання товарно-матеріальних цінностей, їх необхідно вказати в акті ревізії.

Результати інвентаризації оформляються бухгалтерією підприємства. Бухгалтер складає порівняльну відомість тільки за тими позиціями, де є відхилення. За ними проводяться наявні лишки або нестачі. Лишки оприбутковуються з віднесенням результату на збільшення доходу підприємства, а недостача цінностей у межах затверджених норм втрат списується на витрати виробництва. За відсутності норм втрат нестача розглядається як понаднормова.

Перевіряючи результати інвентаризації, необхідно пересвідчитись, чи оприбутковано за бухгалтерським обліком виявлені лишки, чи списано, згідно з рішенням керівника господарства, на відповідні рахунки нестачі. Якщо рішення керівника неправомірне, то перевіряючий робить відповідні записи в акті. [6]

За результатами контрольних заходів, здійснених контролюючими органами, найчастіше складається акт ревізії. Наслідки перевірки оформляються довідкою, але в разі виявлення порушень чинних законодавчих і нормативних актів, зловживань, приписок, істотних недоліків у веденні обліку і звітності за результатами перевірки складається акт.

Підсумковий етап ревізії, крім складання акта, включає вжиття заходів щодо реалізації її результатів та контроль за усуненням виявлених недоліків. Існують такі основні форми реалізації ревізійних матеріалів:

- забезпечення усунення виявлених недоліків і порушень та контроль за станом та рухом виробничих запасів;
- відшкодування збитків (заподіяної шкоди);
- покарання осіб, винних у порушеннях;
- передання матеріалів ревізій правоохоронним органам;
- інформування про наслідки проведення ревізії.

Усі форми реалізації матеріалів ревізії є самостійними, але постійно взаємодіючими і тісно пов'язаними між собою. [7]

У ФГ хххххх ревізія проводиться лише один раз на рік, в кінці звітного періоду. Зразок інвентаризаційного опису подано в Додатку А.

РОЗДІЛ III

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

3.1. Механізм оптимізації обліку виробничих запасів на підприємстві

Сьогодні сільськогосподарські підприємства потребують суттєвого реформування структури управління господарською діяльністю. При цьому велике значення має визначення мінімальної величини виробничих запасів на підприємствах, оскільки матеріальні витрати на цих підприємствах займають найбільшу питому вагу. Оптимізація виробничих запасів – один із головних факторів виходу сільськогосподарських підприємств із кризового стану. Це зумовлює необхідність по-новому визначити роль, місце і зміст обліку й аналізу виробничих запасів, обґрунтувати його методологію в системі управління.

Поліпшенню ресурсопостачання сприяє впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення строгого порядку приймання, зберігання й витрат сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо. [24]

Необхідно також упроваджувати ефективні форми попереднього й поточного контролю дотримання норм запасів і витрат матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для знаходження резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання.

Спираючись на вищевикладене, вважаємо, що процесу оптимізації обліку виробничих запасів, а також поліпшенню їх корисного використання має сприяти не тільки якісно складена документація, а й налагоджений

виробничий процес. Тому для подальшої оптимізації обліку виробничих запасів пропонуємо розроблений економічний механізм (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Економічний механізм удосконалення обліку виробничих запасів*

*Джерело: розроблено автором

Запропонований механізм удосконалення обліку виробничих запасів може стати головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу. Так, зазначимо, що спрощення оформлення операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів, дозволить стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризації та удосконалити методологію бухгалтерського обліку, що дозволить розпланувати будівництво складських приміщень у достатній кількості, а також визначити оптимальну потребу у виробничих запасах та їх раціональному використанні.

Запаси необхідно класифікувати, щоб правильніше розподілити варіації їх вартості за напрямком витрат. Крім того, рекомендується розподіляти їх пропорційно показникам, враховуючи, що відсоток відхилень залежить від

кількості або кількості предметів, що переносяться. Можливість отримати облікову інформацію про їх ефективне використання у виробничому процесі стане можливою за рахунок деталізації окремих субрахунків з прив'язкою до обліку виробничих запасів.

Таблиця 3.2 містить пропозиції щодо використання додаткових субрахунків для обліку виробничих запасів.

Таблиця 3.2

Модель структури рахунку 20 «Виробничі запаси»

За чинною методикою	Рекомендований варіант	
Сировина і матеріали	Матеріали	
	Сировина	Основні
		Допоміжні матеріали
		Зворотні відходи
Купівельні напівфабрикати	Купівельні напівфабрикати	Напівфабрикати власного виробництва
Паливо	Паливо	На виробничі цілі
		На технологічні цілі
		На перепродаж
Тара і тарні матеріали	Тара	Одноразового використання
		Багаторазового призначення
Будівельні матеріали	Будівельні матеріали	Матеріали власного виробництва
		Купівельні матеріали
Матеріали, передані в переробку	Матеріали	Матеріали власного виробництва
		Купівельні матеріали
Запасні частини	Запасні частини	На виробничі цілі
		На енергетичні цілі
Інші матеріали	Інші матеріали	Власного виробництва
		Купівельні матеріали

З метою обліку матеріалів і сировини запропоновано відкрити нові групи аналітичних рахунків: «Основна сировина», «Допоміжні матеріали», «Зворотні відходи».

Придбання виробничих запасів включає ряд етапів, які необхідні для його ефективного виконання. У зв'язку з цим наша пропозиція спланувати придбання сировини і матеріалів за наступними етапами обліку та контролю:

- створення обліку постачальників виробничих запасів;
- підбір постачальників та підписання договорів закупівлі;
- доставка та перевірка якості заготовленої сировини після прибуття.

Така система обліку допоможе забезпечити контроль за договорами поставки, надходженням якісної сировини, встановленням собівартості продукції. Це також сприятиме ефективному внутрішньогосподарському управлінню діяльністю.

Бухгалтерський облік повинен враховувати процес придбання сировини, а також витрати, пов'язані з транспортуванням. Підприємства використовують різноманітні облікові записи для збирання даних про витрати на транспортування та придбання. Для обліку та контролю за наступними етапами ми радимо використовувати рахунок 2011 «Витрати на придбання виробничих запасів» і, відповідно, субрахунки, віднесені до нього в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

**Рекомендований склад рахунку 2011 «Витрати на придбання
виробничих запасів»**

	Код субрахунку	Назва аналітичного рахунку
1	20111	Транспортно-заготівельні витрати
2	20112	Оплата праці вантажникам
3	20113	Витрати на ремонт приймального пункту
4	20114	Витрати на відрядження робітників із укладанням договорів
5	20115	Семінари
6	20116	Витрати на зберігання виробничих запасів
7	20117	Інші витрати

Сума витрат, пов'язаних з придбанням необхідних матеріальних цінностей і транспортуванням їх до місця призначення, заповнюється первісною вартістю за весь облік згідно з чинними нормативними документами. Прямим методом можна включати до первісної вартості витрати на придбання сировини, матеріалів, які вказані в прибутковому документі постачальника і належать лише до одного виду.

Інші види витрат (наприклад, оплата праці вантажників, амортизація транспортних засобів, паливо) на закупівлю не можуть бути передані прямим методом списання рахунків з обліку запасів; тому їх доцільно відображати на окремому аналітичному рахунку 2011 «Витрати на придбання виробничих запасів», який необхідно віднести до складу субрахунків рахунка 20 «Виробничі запаси».

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна, удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні картки, відомості тощо), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах (бездокументальну систему оформлення витрат матеріалів).

Для вдосконалення обліку виробничих запасів доцільне також використання на всіх ділянках обліку уніфікованих форм документації. Крім того, необхідною умовою також є:

- створення графіків документообігу з обліку запасів і доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документа;
- видача розпорядчої документації особам, що відповідають за здійснення тієї або іншої господарської операції і мають право підпису первинних документів;
- контроль із боку працівників бухгалтерії правильності оформлення первинної документації з обліку виробничих запасів (включення в обов'язок бухгалтера, що робить обробку документа, цієї функції через посадові інструкції та встановлення відповідальності за її недотримання).

Таким чином, реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку виробничих запасів призведе до значного підвищення результативності та фінансово-економічної діяльності підприємств, а також дозволить налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік, контроль наявності, руху і використання виробничих запасів, а також досягти їх економії.

3.2. Інноваційні технології в автоматизації обліку і контролю запасів підприємства

Автоматизація обліку запасів на підприємствах зазвичай покращує цю ділянку обліку, але не виключає існування певних проблем. Так, навіть при використанні автоматизованих систем, недоліки у фізичній інвентаризації можуть призводити до невідповідностей між даними про запаси в системі та реальними запасами на складі. Важливо, щоб дані про запаси були введені правильно в систему, бо ці помилки можуть призвести до неточних даних та їх змішування. Автоматизація системи обліку запасів має враховувати можливість прогнозування попиту на товари, щоб уникнути надмірного або недостатнього запасу товарів. Проблеми інтеграції та синхронізації даних виникають, якщо підприємство використовує різні системи для різних аспектів своєї діяльності (різні системи для обліку продажів і обліку запасів).

Оскільки автоматизовані системи зазвичай зберігають чутливу інформацію про запаси, вони піддаються ризику кібератак та витокам даних. І тоді захист даних та забезпечення кібербезпеки є ключовим завданням, причому паралельно з навчанням персоналу. Не всі працівники можуть бути готові до використання нових технологій, і це може призвести до свідомого опору або помилок у використанні системи. Таким чином, для забезпечення ефективного та точного обліку запасів слід не тільки інвестувати в сучасні технології, а й поєднувати це з навчанням персоналу, розробкою ефективних стратегій управління запасами та забезпеченням безпеки даних у відповідь на підвищені кіберзагрози. [42]

При аналізі поточної ситуації про незадовільний стан управління та автоматизації запасів можуть свідчити наступні індикатори:

- великі обсяги нерухомих запасів і низька оборотність запасів, тобто довгий період часу, протягом якого запаси знаходяться на складі, може свідчити про проблеми в управлінні запасами, зайвих витрат на зберігання і втрат прибутку;

- низька точність прогнозування попиту, що підвищує невизначеність та ризику майбутньої діяльності;

- значна кількість неякісних або застарілих товарів, товарів з закінченим терміном придатності, що може бути наслідком неефективного контролю якості або відстеження запасів;

- часті затримки в поставках можуть призводити до нестачі товарів або збільшення запасів для компенсації, що може вказувати на проблеми у ланцюжку постачання або неспроможність системи автоматизації вчасно реагувати на зміни;

- збільшення витрат на зберігання, їх доля стає непропорційно високою до вартості запасів;

- часті втрати через крадіжки або пошкодження, що може бути наслідком недостатньої безпеки на складах або некоректної системи відстеження товарів;

- застаріла технологія інформаційної системи не може ефективно підтримувати потреби компанії, що може викликати численні проблеми в управлінні запасами;

- великий обсяг ручних операцій (введення, коригуванням даних) може призводити до помилок та затримок.

Алгоритм є загальним керівництвом для впровадження автоматизації обліку запасів на підприємстві і може бути адаптований відповідно до конкретних потреб і вимог компанії. Рух від «Аналізу поточної ситуації» до «Оптимізації і вдосконалення» є повторюваним процесом, бо з часом можуть змінюватися і внутрішні проблеми, і зовнішні загрози. Відсутність відповіді на їх виникнення або нехтування їх загостренням буде мати негативні наслідки. Навпаки, гнучке реагування, використання сучасних інноваційних інструментів автоматизації обліку запасів (перелік узагальнено в табл. 3.3) забезпечить підвищення ефективності всієї діяльності підприємства.

Таблиця 3.3

Характеристика інноваційних технологій та інструментів автоматизації обліку і контролю запасів

	Сфери впровадження	Зміст та місце технології/ інструменту	Ефект
<i>Технології та інструменти, що вже мають досвід впровадження</i>			
1	Електронні системи управління запасами (ERP)	SAP, Oracle ERP, Microsoft Dynamics для автоматизації обліку запасів, обліку продажів, фінансового обліку та інших операційних процесів	Надають можливість інтегрувати дані з усіх аспектів бізнесу, спрощуючи прийняття рішень
2	Системи для прогнозування попиту	Demand Forecasting Software для точного прогнозування попиту на запаси	Допомагає зменшити надлишкові запаси та уникнути дефіциту
3	RFID (Radio-Frequency Identification)	RFID-технологія використовується для автоматичного відстеження запасів	Кожен товар має RFID-мітку, яка може бути зчитана автоматично, що спрощує інвентаризацію
4	Інтернет речей (IoT)	IoT-рішення дозволяють віддалено моніторити стан запасів	Сенсори із зв'язком до Інтернету встановлюються на полицях або контейнерах з товарами і надсилають дані в реальному часі
5	Аналітика даних	Tableau, Power BI, DataRobot для аналізу даних та прийняття стратегічних рішень	Великі дані та аналітика даних допомагають компаніям розуміти патерни продажів та попиту на товари
6	Cloud-Based Inventory Management Software	Хмарні рішення для управління запасами, які надають доступ до даних з будь-якого місця	Дозволяють робити оновлення в режимі реального часу та віддалено
7	Застосунки для мобільних пристроїв	Спеціалізовані додатки для мобільних пристроїв	Дозволяють персоналу швидко сканувати та відстежувати товари на складі або в магазині
<i>Технології та інструменти, що можуть бути впроваджені в найближчий час</i>			
1	Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання	Дозволять створювати більш точні та складні моделі прогнозування попиту, які враховують різні фактори (кліматичні зміни, соціальні тенденції тощо)	Можуть автоматично аналізувати динаміку ринку та зміни у споживчому попиті для оптимізації управління запасами
2	Розширена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR)	AR та VR можуть використовуватися для підвищення ефективності інвентаризації та відстеження запасів	Робочий персонал може використовувати AR-або VR-окуляри для швидкого локалізування та ідентифікації запасів
3	Блокчейн	Технологія блокчейн може використовуватися для створення надійних та невід'ємних записів про обіг та історію товарів в ланцюжку постачання	Допомагає впроваджувати системи децентралізованого обліку запасів та відстеження продуктів в режимі реального часу
4	Інтернет речей (IoT)	Може бути використаний для підключення до мережі всіх товарів та обладнання на складах	Дозволить збирати дані в реальному часі про стан запасів, їхню рухомість та умови зберігання
5	Роботизовані системи	Роботи та автономні транспортні засоби можуть використовуватися для автоматичного переміщення товарів на складах, а також для автоматизованої інвентаризації	Роботи можуть виявляти та виправляти невідповідності між обліком та реальними запасами
6	Квантові обчислення	Квантові обчислення мають потенціал значно прискорити аналіз великих обсягів даних	Оптимізація складних математичних завдань, що стосуються обліку запасів

Отже, IT-інструменти допомагають підприємствам автоматизувати і оптимізувати облік запасів, покращити ефективність, та зменшити ризики помилок у управлінні запасами. Але вже сьогодні слід готуватись до наступних кроків в автоматизації обліку запасів підприємств. Технології, які можуть розширити інструменти автоматизації обліку запасів у майбутньому представлені в другій половині табл. 3.3. Всі ці технології сприятимуть покращенню точності, швидкості та надійності систем обліку запасів для підприємств у майбутньому. Вони спрямовані на зниження витрат та ризиків, що пов'язані з управлінням запасами.

Але розробка сучасних напрямів автоматизації обліку і контролю запасів підприємств базується на існуючих джерелах інформації та даних, серед яких інформація:

- про запаси - надає детальний облік інформації про кількість та стан запасів, їх рух і зміни в часі;

- про продажі та попит - необхідні для прогнозування і визначення оптимальних рівнів запасів (які товари мають бути в наявності і в яких кількостях);

- про постачальників і ланцюжок постачання - важливі для забезпечення належного обліку запасів;

- про терміни придатності, якість запасів, умови зберігання – ця інформація є критичною для підприємств щодо запасів з обмеженим терміном придатності;

- про ринок та конкурентів, зміни в поведінці споживачів, нові тенденції допомагають враховувати зовнішні фактори в управлінні запасами і адаптувати стратегії до ринкових умов;

- узагальнена інформація - зібрані дані обробляються та аналізуються за допомогою аналітичних інструментів, щоб виявити тенденції, зробити прогнози і приймати ефективні стратегічні рішення. [43]

Ці джерела інформації взаємодіють між собою для створення комплексних систем автоматизації обліку запасів, які допомагають

підприємствам оптимізувати управління запасами та забезпечувати ефективність їх діяльності.

Існують методики та окремі показники для оцінки ефективності автоматизації обліку і контролю запасів підприємства, які узагальнено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Показники оцінки ефективності автоматизації обліку запасів

	Назва	Зміст
1	Показники управління запасами	Ряд індикаторів для оцінки різних аспектів управління запасами, включаючи оборотність запасів, середні запаси, вартість запасів, точність прогнозування попиту, дозволяє оцінити загальну ефективність обліку запасів.
2	АВС-Аналіз	Метод розділяє товари на категорії "А", "В" і "С" в залежності від їх важливості та внеску в оборот компанії. Оцінка ефективності полягає в тому, як добре автоматизована система управляє товарами кожної категорії.
3	Затрати на зберігання	Методика оцінки враховує витрати компанії на зберігання запасів, включаючи витрати на оренду складів, страхові внески, операційні витрати та вартість капіталу (зменшення цих витрат після впровадження автоматизованих систем є показником їхньої ефективності).
4	Досягнення цілей сервісу клієнтів	Автоматизована система може забезпечити більш високий рівень обслуговування клієнтів, який вимагається від компанії (середній термін доставки, ступінь відповідності товарів замовленням) – це є одним з показників її ефективності.
5	Система контролю якості та безпеки	Якщо автоматизована система допомагає відстежувати та контролювати якість запасів, виявляти запаси зі скороченим терміном придатності або запобігати крадіжкам та пошкодженням, це може бути ознакою її ефективності.
6	ROI (Return on Investment)	Методика ROI дозволяє обчислити внутрішню окупність інвестицій у впровадження автоматизованих систем обліку запасів (вищий ROI вказує на більшу ефективність).
7	Оборотність запасів	Показник визначає, як швидко компанія обертає свої запаси (зменшення часу обороту після впровадження автоматизації може бути показником її успішності).

*Джерело: сформовано автором за джерелами [42,43]

Вибір конкретного методу може залежати від запитів користувачів інформації, мети оцінки та доступності даних. Обираючи методику оцінки, важливо враховувати специфіку суб'єкту господарювання, самих запасів, операцій з ними та потреби користувачів інформації.

Контрольні процедури для перевірки ефективності автоматизації обліку запасів на підприємстві включають в себе контрольні дії спрямовані на те,

щоб переконатися в тому, що система обліку запасів працює належним чином і відповідає нормативам і вимогам (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Заходи контролю та відповідні їм джерела інформації

№	Заходи контролю	Джерела інформації
1	Оцінка дії внутрішнього контролю: - перевірка ефективності внутрішнього контролю, пов'язаного з обліком запасів, включаючи процедури авторизації, відокремлення обов'язків, відстеження запасів та перевірку документів; - оцінка системи безпеки даних і доступу до інформації про запаси.	Внутрішній регламент та політика компанії. Документи з адміністрування безпеки та контролю доступу. Звіти про інциденти/відхилення/ порушення безпеки та аудит безпеки.
2	Перевірка точності обліку запасів: - порівняння фізичних запасів з даними обліку; - перевірка відповідності кількості та вартості запасів у фактичних операціях з обліком.	Фізичний огляд запасів на складі. Документи про приймання та списання запасів. Системи відстеження запасів, товарів (RFID, штрих-коди тощо).
3	Перевірка системи прогнозування попиту: - оцінка точності та ефективності системи прогнозування попиту на запаси; - порівняння прогнозів з фактичними обсягами продажів.	Історичні дані про продажі і попит на певні запаси. Звіти про продажі та прогнози, зроблені системою прогнозування. Дані про зміни в ринкових умовах та акції конкурентів.
4	Аналіз витрат на зберігання: - оцінка витрат на зберігання запасів, включаючи оренду складів, страхові внески та операційні витрати; - перевірка ефективності управління цими витратами.	Системи обліку та звітності щодо зберігання запасів. Дані про витрати на зберігання запасів. Звіти про виконання ключових показників зберігання.
5	Перевірка ланцюжка постачання: - аналіз швидкості та ефективності поставок запасів від постачальників; - перевірка документації, яка підтверджує дотримання договорів з постачальниками.	Системи обліку та звітності щодо процесу постачання. Дані про витрати на операції з постачання запасів. Звіти про виконання показників постачання.
6	Оцінка системи контролю якості та термінів придатності: - перевірка наявності та дієвості системи контролю якості запасів на складі; - перевірка відповідності даних про терміни придатності фактичним даним на запасах.	Документація з контролю якості запасів. Звіти про якість запасів та акти про приймання-передачу. Внутрішні процедури та стандарти якості.
7	Перевірка втрат через крадіжки та існування: - перевірка системи відеоспостереження та заходів безпеки на складі; - оцінка втрат через крадіжки та пошкодження товарів та вживання заходів для їхнього запобігання.	Звіти про втрати запасів (крадіжки, пошкодження тощо). Системи відеоспостереження і обліку доступу. Звіти про аудит системи безпеки та контролю.
8	Аналіз ризиків та рекомендацій: - виявлення можливих ризиків управління запасами та надання рекомендацій щодо їх зниження.	Внутрішні процедури та інструкції щодо управління запасами. Документи, що регулюють облік запасів та вартість запасів. Звіти контролера про перевірку

*Джерело: сформовано автором за джерелами [10,25]

Так, аналіз ключових показників ефективності (оборотність запасів, відносні витрати на зберігання, співставлення показників ефективності) проводиться контролером на основі інформації фінансової звітності компанії, журналів обліку запасів та обсягів продажів, даних про постачальників і клієнтів. В свою чергу необхідна перевірка системи звітності (перевірка точності та вчасності управлінських звітів про запаси та вартість запасів, перевірка показників фінансової звітності в частині запасів), яка базується на інформації з документів про вхід і вихід товарів зі складу, звітів про вартість запасів на підприємстві.

Слід зауважити, що крім безсумнівних позитивних результатів впровадження ІТ-технологічних рішень, слід передбачувати та аналізувати ризики від цього процесу. Невдалий вибір чи некоректне використання сучасних інструментів автоматизації обліку запасів може призвести до різних проблем для торговельних підприємств, серед яких і помилки при встановленні або налаштуванні системи управління запасами (ERP):

- помилки при встановленні або налаштуванні системи управління запасами можуть призвести до некоректного обліку запасів, а неправильна конфігурація може вивести товари з обліку або збільшити їх кількість шляхом невірної внесення даних;

- недостатній моніторинг якості даних може призводити до накопичення помилкових або застарілих даних про запаси (товари, які вже були продані або видалені, можуть залишитися в системі);

- відсутність навчання персоналу, невиконання вимог вдосконалення існуючих та набуття нових навичок буде призводити до помилок у використанні системи, що може призвести до неточного обліку запасів;

- недостатня кібербезпека, потенційні вразливості перед кібератаками, неналежний захист даних може призвести до втрати інформації про запаси, до їх крадіжки;

- надмірне покладання на автоматизацію, відчуження від реальних процесів та втрати здатності аналізувати та реагувати на нестандартні ситуації

буде загрозувати нечутливістю до несподіваних змін в попиті або проблемами з якістю товарів.

Таким чином, автоматизація обліку і контролю запасів має потенціал для полегшення діяльності підприємств, але вимагає ретельного покрокового планування, навчання персоналу та систематичного моніторингу, щоб уникнути невдалих наслідків, постійного вдосконалення для реагування на проблеми та появу нових дієвих інструментів та технологій. При цьому необхідно не втратити попередні напрацювання, не допустити автоматизації заради автоматизації. Для цього треба на постійній основі оцінювати загальну ефективність цих процесів та окремих його складових.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У зв'язку з необхідністю отримання точної та достовірної інформації, питання обліку і контролю виробничих запасів в умовах реформування економіки, набуло особливої актуальності. Система бухгалтерського обліку, яка розроблена та функціонує протягом багатьох років, не відповідає теперішнім вимогам ринку, оскільки підприємства значно розширили сферу своєї господарської діяльності, пов'язаної з запасами.

За результатами проведеного нами дослідження сформовано наступні висновки:

1. Запаси - це матеріальні ресурси (засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності) підприємства, які є необхідними для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва і задоволення споживчих потреб населення, що зберігаються на складі або утримуються в інших місцях з метою їх подальше використання.

Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності встановлено П(С)БО 9 «Запаси» та Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку запасів.

2. Фермерське господарство (ФГ) хххххх було створене 8 квітня 2013 року. Центральна садиба ФГ розташована в селі хххх. Відстань від центральної садиби ФГ до обласного центру м. Львова - 124 км.

Спеціалізацію ФГ хххххх Львівського району Львівської області визначимо як вирощування ріпаку та овочів відкритого ґрунту.

Фінансово-господарська діяльність ФГ хххххх за останні три роки була ефективною. Площа сільськогосподарських угідь становить 462,2 га, які надано в оренду. Середньорічна кількість працівників становить - 7 осіб. Щодо фінансових показників діяльності, то чистий дохід від реалізації продукції протягом досліджуваного періоду збільшився в 1,9 рази або на 7312,6 тис. грн., чистий прибуток в 2023 р. порівняно з 2021р. також зазнав збільшення в 3,8 рази або на 2974,4 тис. грн. Позитивним моментом

діяльності фермерського господарства є рiст його рентабельності, показник якої у 2023р. становив - 36,6%.

Показник власних обiгових коштiв ФГ хххххх протягом досліджуваного перiоду 2021-2023 рр. значно не змінився і залишився на рівні, що свiдчить про платоспроможність суб'єкта господарювання, коефіцієнт покриття запасiв зазнав зниження на 29,8% і становив в 2023 р. - 0,9 п.

У 2021-2023рр. відбулося збільшення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості ФГ хххххх. Загальна сума дебіторської заборгованості по господарству в 2023р. становила 1640,9 тис. грн., Величина кредиторської заборгованості зросла в 1,3 рази або на 710,8 тис. грн. в 2023р. порiвняно з 2021р. Таке зростання насамперед було зумовлене збільшенням поточних зобов'язань за товари майже у 5 разiв.

у ФГ хххххх, найбільшу питому вагу у складі запасiв займає готова продукція (2021р. – 61,3% або 3418 тис. грн.; 2022р.- 55,9% або 5527 тис. грн.; 2023р. – 46,7% або 7872 тис. грн.). Даний факт пояснюється тим, що ФГ вирощує багато овочiв та їх реалізує в роздрiб. Запасам незавершеного виробництва в структурі запасiв в 2023р. належить 18,6%, протягом досліджуваного перiоду їх вартість зросла на 2366 тис. грн. (5,0%), матеріалам сiльськогосподарського призначення в 2023р. належить 17,2%, їх вартість також зросла (2021р.-572 тис.грн. до 2023р. - 2901 тис.грн.). Найменшу питому вагу в складі запасiв в 2023р. займають МШП, товари та паливо – 1,4%, 1,5%, 1,4% відповідно.

Коефіцієнт обертання виробничих запасiв у ФГ хххххх знизився на 0,74 пункти. Тривалість обороту згаданих запасiв збільшилась на 158 днiв. Відхилення коефіцієнта обертання в днях зумовило ряд факторiв, а саме зростання виручки (доходу) від реалізації продукції на 217 тис. грн. та зростання показника середньої вартості виробничих запасiв майже у два рази або на 6964 тис. грн.

3. Для відображення виробничих запасів в бухгалтерському обліку в ФГ хххххх призначений синтетичний рахунок 20 «Виробничі запаси». За дебетом рахунку відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, а за кредитом – витрачання на виробництво, переробку, відпуск на сторону, уцінка тощо.

Облік виробничих запасів на складі проводиться в Книзі складського обліку. Сальдова відомість слугує реєстром аналітичного обліку виробничих запасів.

Бухгалтер ФГ хххххх веде бухгалтерський облік на комп'ютерній основі з використанням програми «1С: Бухгалтерія.8».

Інвентаризація у фермерському господарстві хххххх проводиться один раз в кінці року, що є негативним моментом.

За результатами проведеного дослідження щодо покращення обліку та контролю виробничих запасів пропонується:

1. Застосувати запропонований економічний механізм вдосконалення обліку виробничих запасів, який може стати основною передумовою успішної реалізації процесу виробництва.
2. Для обліку та контролю за витратами, які пов'язані з придбанням виробничих запасів, рекомендуємо використовувати рахунок 2011 «Витрати на придбання виробничих запасів» та пов'язані з ним субрахунки.
3. Оцінку ефективності автоматизації обліку виробничих запасів проводити на основі інтегрального показника, як одного з етапів розвитку та вдосконалення автоматизації операцій із запасами та їх обліку.
4. Автоматизувати контрольні процедури, які дозволять отримати сучасний підхід до обліку запасів суб'єктами господарювання через застосування технологічних можливостей інноваційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизація економічних процесів (на прикладі програми «BAS Бухгалтерія») : навч. посіб. / Тетяна Демченко ; МОН України, Уманський держ пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2022. 185 с.
2. Атамас П. Й. Фінансовий облік : Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 356 с.
3. Баланюк І.Ф., Григорів О.О., Іванюк Т.Л. Організація обліку і контролю готової продукції підприємства. Науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. 1-2, 2020. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/522>
4. Бондаренко Н., Фелонюк О. Організація складського обліку виробничих запасів на підприємстві. Облік і фінанси. № 2. 2021. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2\(92\)-11-18](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2(92)-11-18)
5. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: підручник / А.Г. Загородній, І.Й. Яремко, Л.М. Пилипенко, А.С. Мороз. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 320 с.
6. Верхоглядова Н., Шило В., Кисла В. : Бухгалтерський фінансовий облік : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 536 с.
7. Гамова О. В., Феофанов Л. К., Ракитянська Ю. В. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту виробничих запасів на складах. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 3. С. 57-62. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.3.57
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://advokat-ua.com.ua/>
9. Дугчак Ірина, Гордієнко Микола, Коверза Вікторія. Порівняльний аналіз методів оцінки запасів в бухгалтерському обліку та їх вплив на фінансові результати. Економіка та суспільство. № 62. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-63>
10. Жидовська Н., Заріцький О. Впровадження інформаційних технологій в облік, аналіз та контроль. Економіка, менеджмент і бізнес-

адміністрування в системі транскордонного співробітництва: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 23 червня 2023 року. С.124-128.

11. Іщенко Я. П., Подолянчук О. А., Коваль Н. І. Фінансовий облік I : підручник. Вінниця : Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.
12. Карпенко Є.А., Коба О.В. Підвищення якості аудиту в умовах діджиталізації. Науково-виробничий журнал «Цифрова економіка та економічна безпека». Випуск 1.2022. С.56-61.
13. Лемішовська, О., Ходоровський, В. (2022). ІТ-технології в розвитку облікової методології. Економіка та суспільство, № 36. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-16>
14. Маначинська Ю. Облік в цифровому забезпеченні бізнесу: Економічний аналіз. 2023.Том 33. № 3. С. 327-336.
15. Мельник А. О., Вабищевіч І. С. Організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві. Ефективна економіка. № 11. 2020. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.5
16. Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 р. № 390.
17. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>
18. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
19. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / Пер. з англ. К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2017, ч. 1. 1142 с. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть1.pdf
20. Мурашко І. Проблеми автоматизації бухгалтерського обліку малих підприємств. Цифрова економіка та економічна безпека, (1 (01) (2022), С.62-65. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.1-10>

21. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
22. Одношевна О. О. Практичні аспекти та шляхи вдосконалення обліку виробничих запасів. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2019ua/38.pdf
23. Овчарик З. Д. Економічна та технічна класифікація виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах. URL: www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.3/213.pdf
24. Пеняк Ю. С. Моделі та методи управління виробничими запасами на підприємств. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління. № 15.2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-09-01>
25. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій: монографія. Карпенко Є. А., Карпенко О. В., Мілька А. І. [та ін.]. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.
26. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16.10.2012 № 5463-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
27. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіна України від 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
28. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
29. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
30. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318.

URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>

31. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

32. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіна України від 24.05.1995 № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

33. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. Економічний простір. 2020. № 160 С. 124-28. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23>.

34. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей від 22.01.1996р. № 116. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

35. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99р. № 996-14. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

36. Роева О.С. (2020). Розвиток управлінського обліку запасів в інформаційному забезпеченні інноваційної діяльності. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки : зб. наук. пр. - Кропивницький: ЦНТУ. № 5 (38). С. 273-283. URL: [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/5\(38\)/30.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/5(38)/30.pdf)

37. Токаренко В.В. Облік і оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ. 2023. Вип. 4 (30). URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2203/4/30.pdf>

38. Топоркова О.А. Облікова система малих підприємств в Україні в контексті законодавчих змін. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Економічні науки». Облік і оподаткування. 2020. № 11 (43). 3 т. С. 55–61. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12560/1/Toporkova.pdf>

39. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / М. Ф. Огійчук та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид.,

перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.

40. Фінансовий облік: навчальний посібник: [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, Т. М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2019. 650 с.

41. Фінансовий облік: підручник. 3-тє вид., доп. та перероб. /Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Денчук П. Н., Починок Н. В., Романів Р. В. Тернопіль. ЗУНУ (2023). 488 с.

42. Шишкова Н. Автоматизація обліку запасів: інноваційні технології, оцінка ефективності. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. Випуск 4.(2023). DOI:10.58423/2786-6742/2023-4-563-577

43. Ярута В. О. Автоматизація бухгалтерського обліку: практикум; Харків. держ. акад. культури. Харків: ХДАК, 2023. 157 с.

44. Wang Q., Wan G. Cost accounting methods and periodic-review policies for serial inventory systems. *Computers & Operations Research*. 2020. Vol. 118. 104902. DOI: 10.1016/j.cor.2020.104902